

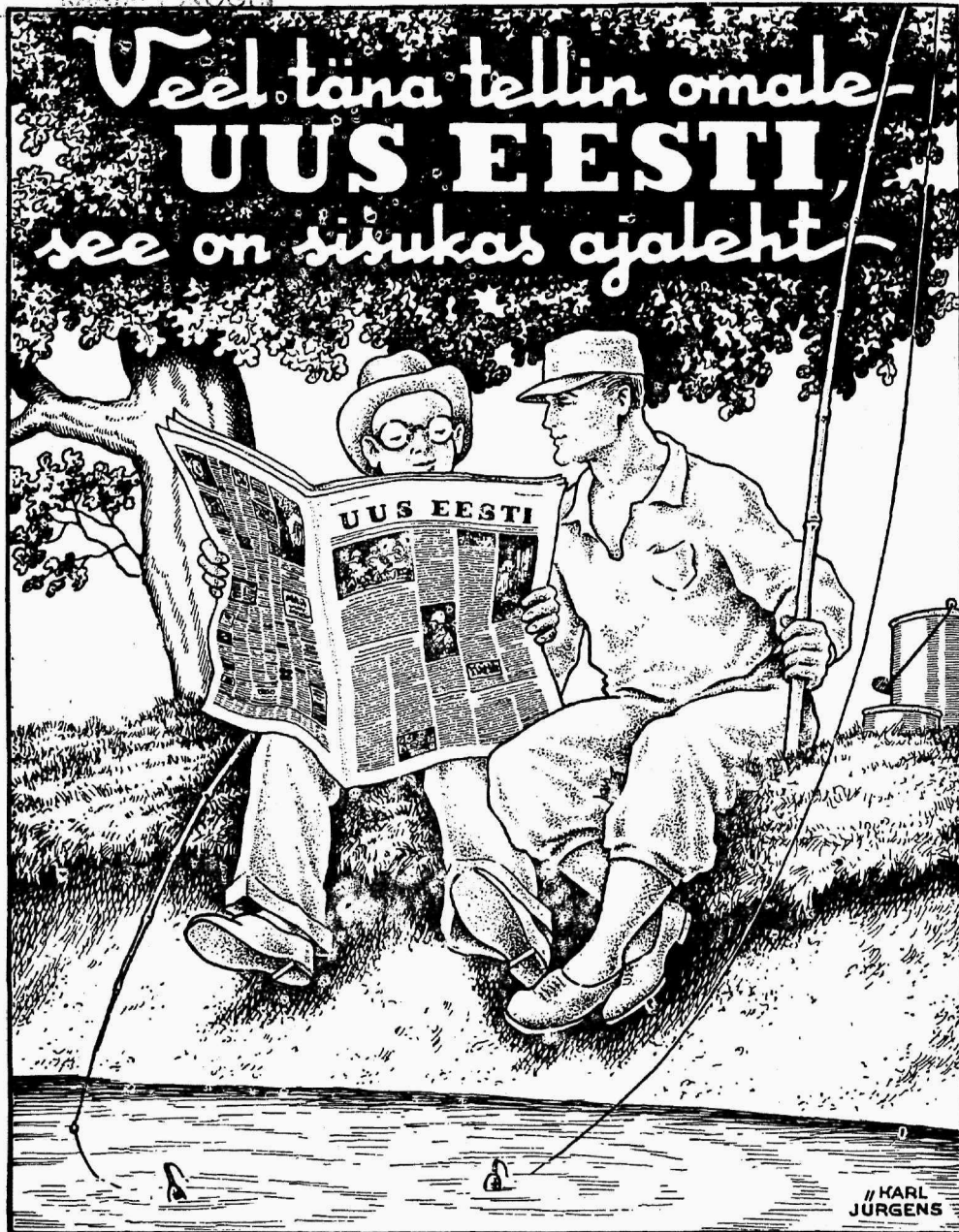
1927-28

KESKRAAMATUKO
ARHTIV-
RAAMATUKOGU

MULEVIRU

RAUJAD

KARL
 JURGENS

TELLIMISE HINNAD:

„Uus Eesti“	„Uus Eesti“ koos „Tallinna Postiga“	„Uus Eesti“ koos „Põllumajandusega“:	„Uus Eesti“ koos „Tõusev Noorusega“:	„Uus Eesti“ koos „Põllumajanduse“, „Tallinna Posti“ ja „Tõusev Noorusega“:
1 kuud . . . Kr. 1.80	1 kuud . . . Kr. 1.95	1 kuud . . . Kr. 2.—	3 kuud . . . Kr. 5.20	3 kuud . . . Kr. 6.20
3 kuud . . . „ 5.—	3 kuud . . . „ 5.45	3 kuud . . . „ 5.50	6 kuud . . . „ 10.—	6 kuud . . . „ 11.70
6 kuud . . . „ 9.50	6 kuud . . . „ 10.30	6 kuud . . . „ 10.40	1 aasta . . . „ 19.50	1 aasta . . . „ 22.50
1 aasta . . . „ 18.50	1 aasta . . . „ 20.—	1 aasta . . . „ 20.—		

TELLIMISI VÕTAVAD VASTU: Kõik postiasut. „Uus Eesti“ peakontor, abikontor ja esindajad kohapeal

TULEVIKU RAJAD

EESTI GÜMNAASIUMI-, KESK- JA KUTSEKOOLOINOORSO AJAKIRI

III aastakäik

30. mail 1938. a.

Nr. 27—28

Esimene Eesti Vabariigi President — Konstantin Päts

Jüripäeval, 23. aprillil 1938. a. seati Riigivolikogu, Riiginõukogu ja omavalitsuste esindajate poolt ainsaks kandidaadiks Eesti Vabariigi Presidendi kohale senine Riigihoidja Konstantin Päts, kes valiti Riigivolikogu, Riiginõukogu ja omavalitsuste esinduskogude ühisel koosolekul 24. aprillil s. a. 219 valija pooltolemisel esimeseks Eesti Vabariigi Presidendiks.

„Tuleviku Radade“ toimetusel, kaastöolistel ja lugejaskonnal on eriline rõõm tervitada ja õnnitella meie lugupeetud Härra Presidenti Konstantin Pätsi tema ametisseastumise puhul kõrgele kohale.

Toome President K. Pätsi kõne, mille ta pidas pärast põhiseadusliku pühaliku töotuse andmist.

„Lugupeetud kõrge kogu liikmed! Andes kõrgemate riigiasutuste ees pühaliku töotuse teenida Vabariigi Presidendina meie Vabariiki ja rahvast, tean ma kindlasti, et meie oleme nii kaugele jõudnud oma riikliku korra loomise juures ainult tänu sellele, et meie rahvas kogu see aeg on oma kaastööga riigi ehitamisest osa võtnud. Me ei ole mitte nende rahvaste hulgas, kel oleks võimalik olnud kogemusi korjata endiste aegade riigiehitamise töös. Lühike aeg on meile ette veeretanud raskeid katsumisi ja me oleme nendest üle jõudnud ainult meie rahva kindlal veendumusel, ta isamaa-armastusel ja tahtel elada oma riigis. Need asutused, mis meie rahva tahtel nüüd asuvad riiki juhtima, nende hulgas ka meie presidendiamet, peavad näitama rahvale, et nad on ära teeninud seda usaldust, mis rahvas Põhiseadusega nende kätte on andnud.

Mina olen oma eluaja olnud sellel arvamisel, et üksikud inimesed ei suuda rahvaste elus seda üles ehitada ega korda saata, mis teevad asutused. Ja kui me täna oleme jõudnud nii kaugele, et oleme üles ehitanud ja korraldanud uuesti oma riigi asutused, siis on see päev kõige õnnelikumaks ja rõõmsamaks päevaks minu riigielus. Me oleme jõudnud üle neist kiusatustest, mis kogu Euroopas on maad võtnud, kus üksiku isiku kultus nii kõrgele tõstetakse ja asutused ära unustatakse. Me oleme sellest

nüüd üle, sest meie kindel tahtmine oli — näha valitsust ja riiki oma korraldustes nii, nagu ta praegu on.

Ja nüüd vana mehena teie ees seistes, töotan, et ma kõik oma jõu tahan pühendada sellele, et meie asutused suudaksid oma riigile ja oma rahvale anda seda, mida rahvas neilt loodab. Me peame uued traditsioonid ellu viima ja tõeks tegema. Uued asutused on ellu kutsutud ja me teame ka, et tekivad uued vahekorrad, — ja Vabariigi President ei ole mitte selleks, et oma võimu näidata, vaid Vabariigi President on lepitajaks ja toetajaks asutustele nende ülesannete teostamisel. Mina töotan olla meie rahva poolt loodud demokraatlikkude asutuste toeks ja abiks, et nad leplikus meeles täidaksid ülesandeid, mis neile on pandud. Mina tahan oma viimased eluaastad pühendada sellele tööle täie andumusega ja loodan, et kogu meie rahvas sellele tööle isamaa-armastuses saab kaasa aitama ja seda toetama.“

Ühest salajasest dokumendist

Tallinna Linna Poeglaste Kaubandus- ja Ärinduskeskkooli arhiivis leidub salajane kiri 7. maist 1907. a., milles teatatakse, et sama kooli õpetaja Johannes Kustase poeg Veski (praegune eesti keele lektor) on areteeritud 24. aprillil 1907. a. ja paigutatud Tallinna ülekuulamise vanglasse sel põhjusel, et ta peab sidemeid mitteusaldatavate isikute ringkonnaga Tallinnas. Lektor J. V. Veski teatel kuulusid sellesse ringkonda järgmised „mitteusaldatavad isikud“: praegune President Konstantin Päts, Riiginõukogu esimees Mihkel Punga, dr. Köler jt.

A. I.

Ema kool

*Olen koolis, kaugel kodust mu
ju ühtejargi mitmeidki kuid.
Tuul raputab lehis puhkevaid puid
ja toas mu raamaturiiuli najal
on kõle ja külm ning kodutu.*

*Äkki näen kindaid, mis ema mul kodus,
paistavad läbi hämara taskust kui udus.
Neid vaatlen ja vaatlen, ning meenub mu ema.
Ta hilisel õhtul veel tööga teeb algust
ning kujub ja kujub oma pojale kindaid.
Vardad tal välguvad nobedalt näpul,
ta mõtted täis armastust lõputa suurt
ja pisar tal silmis, kui vardad on lõpul,
kui vaatleb ta kinnast ja annab tal suud.*

Pühendus

Juubelid on olnud alati kokkuvõtte ja aruande momentideks. Tahame ka selle haruldase juubeli puhul mõningaid kokkuvõtteid teha. Olla 70-aastane, seejuures aga „noor olla ja kevadet rinna sees kanda“, 50 aastat õpetajaametit pidada, sellest 20 aastat Tallinna Reaalkoolile anda, kas suudaks seda igaüks?

Ernst Särgava on sügava hingega kunstnik, kes on andnud meie algupärasele kirjandusele palju väärtuslikke tooteid, mis on liha eesti lihast, luu eesti luust, mis on hingestatud eesti rahvuslikust vaimust.

Ernst Särgava on niisama suur kunstnik-kasvataja, kelle käe alt on läbi käinud kümneid tuhandeid noori, kellesse tema on istutanud elurõõmu, isamaa-armastust, jaatavat ellusuhtumist, üldse kõike head. Tema tunnid on olnud õpilasile alati suureks nautinguks... Sädelevat huumorit — seda on langenud ja langeb tal nagu küllussarvest, mispärast ka kõige raskem grammatikatund on muutunud ülihuvitavaks, kaasakiskuvaks.

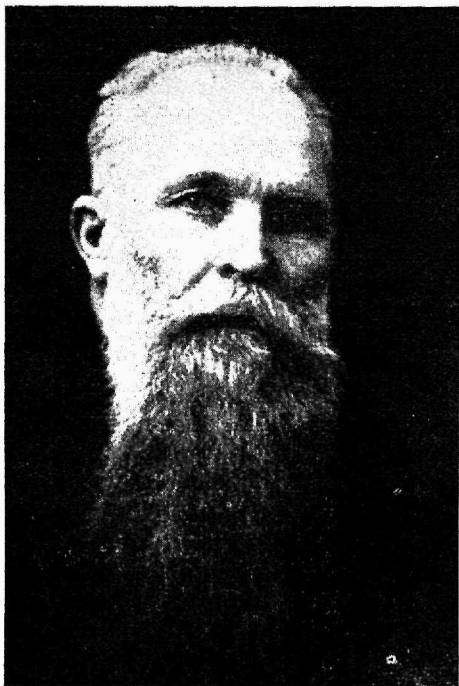
Väsimatu seltskonnategelasena, kes on andnud alati uusi implusse, kelle ilmumine seltskonda, koosolekule, kolleegide keskele tekitab elevust, annab hoogu tegutsemiseks, — nüisugusena oleme näinud teda kogu aeg.

R. REMMELGAS,
Tall. II Güm.

E. Särgava-Peterson kirjanikuna

„Palun vabandada! Ma pole kirjanik!“ Nii vabandab Ernst Peterson jannsenlikus lugeja poole pöördumises oma „Ühe härja eluloo“ alguses novellile ebatavalise peategelase valikut.

Muidugi, meist vist keegi ei arva,

Ernst Särgava

Ei tahaks nagu uskuda, et sellel vilkal töömehel on 70 aastat turjal. Nägin teda esmakordselt 1917. aastal ja nüüd, 20 aastat hiljem leian, et aeg ei ole suutnud tema nii iseloomulikule näole vajutada ühtki uut kortsu: Särgava oli ja on jäänud nooreks.

Andkem tänasel suurel juubelil endile aru, et see suur töömees on aidanud meid läheneda sellele kõrgusele, kus särab eesti omapära vääramatus täiuses.

nagu poleks Peterson kirjanik ega usu ka, et ta ise seda nii oleks mõtelnud. Kuid ometi on ses midagi sümbolset Petersoni kirjanduslikule loomingle, mis sunnib meid teda natuke teisiti hindama kui teisi kirjanikke.

Võttes kirjandust kunsti ühe eriha-

runa, iseloomustab teda, nagu üldse kunsti, kõigepealt vorm. Sest vorm on see, mis eraldab kunsti igast muust vaimutootest. Vorm pole olnud Petersonil kunagi mingiks eriliseks probleemiks, nagu see näit. nooreestlasil. Ta pole kunagi teinud kunsti ainult kunsti pärast. Pearõhu oma teoseis on ta asetanud just ebakunstilisele (ja kui kirjandust võtta kunstina, siis järelilikult ka ebakirjanduslikule) küljele — õpetlikkusele, moraalile. Idee, moraal on talle eesmärgiks, kirjanduslik vorm ainult abinõuks selle väljendamisele. „Jutt on see kooruke, õpetus see iva“, meenulab Petersoni lugesdes Holtzi õpetlike tööde moto.

Ta on ka ise tunnistanud, et ühiskondlikud väärnähtused ning tahe ja lootus neid kõrvaldada on talle olnud tõukejõuks kirjutamisel. Ja kui kirjanik on tunnud kutsumist olla oma teoste kaudu õpetajaks, kasvatajaks, ega siis meil pole põhjust teda ka teisiti hinnata. Sest hindajaile jääb õigus ainult seda otsustada, kas kunstnik küllalt hästi on valmis saanud sellega, mis ta on tahtnud, nagu arvab Mau-passant kriitiku ülesandeist.

Kui me aga Petersoni loomingust kõneldes mööda läheme ta teoste kujundilisest küljest, peatudes ideestiku ja probleemistiku valiku ning lahendamise juures, pole seega veel kaugeltki üteldud, et Petersoni looming ei pakuks tähelepanuväärseid saavutusi ka vormi alal. Nimetame näiteks kasvõi „Rahvaalgustaja“ tihedat kompositsiooni ja elavalt hargnevat dialoogi. „Ühe härja eluloo“ tabavat allegooriat jm. Kuid ometi tahaks Petersoni tähtsust näha ta loomingu mittekunstilises osas — ühiskondlikkude probleemide kirjanduslikus lahendamises.

*

Petersoni looming on oma probleemistikult niivõrd ühtlane, et me võiksime ta „Paisete“ seeria moto asetada motoks kogu ta kirjanduslikule loo-

mingule: Sinu pisaraid ma näen, / Sinu valu kuulen ma: / Eestimaa, su ööst, su valust — / Neist sul tahan rääkida.

Kogu ta toodang kõneleb ta kaas-aegse elu väärnähtusist, „paiseist“, mis vaevasid meie maad ja rahvast sajandi vahetusel. Näidates tolleaegses ühiskonnas valitsevat ebaõiglust, loodab ta selle abil sundida asjaosalisi olukorra parandamisele asuma. Aga ta teab, et esimeseks sammuks olukorra parandamisel on v e a leidmine. Meie ühiskondliku viletsuse põhjust hakkabki Peterson oma esimesist tõist peale otsima, ega ole sest kogu oma loomingulise tegevuse kestel kõrvale kaldunud.

Petersoni eelkäijate (Saali, Bornhöhe jt.) arvates peitus meie viletsa olukorra põhjus rahvuslikus vastuolus. Ühel pool nähti võõraid rõhujaid, teisel pool aga kannatavat maa-rahvast. Süüdlasena rahva viletsas seisundis nähti muidugi esimest kihti.

Peterson, nähes niisuguse vaate osalist ühekülgsust, läheb aga kaugemale: rahvas ise oma ideevaesuse ja kitsarinnalise klassipoliitikaga on oma viletsuses süüdi.

Kuid ta ei jõua sellele otsusele kohe. Ta algab nagu ta eelkäijadki rahvusliku vastuoluga.

„Ühe härja eluloos“ käsitletakse vaese renditaluniku väljapääsematut seisundit, mille põhjustana nähakse mõisnikku, kes eksploateerib talupoega viimse võimaluseni. Vaevalt leiduks niisugusele talunikule sobivamat sümbolit, kui seda annab Peterson: täidega kaetud härg. Ja nagu härg peab pere-mehe kasuks oma naha turule viima, nii on vaene talupoeg oma rõhujate kasuks sunnitud töötama.

Järgmises „Paisete“ seeria andes „Marjad silmas“ on Petersoni kriitika alla sattunud juba kirikuõpetaja. Siin näeme kitsarinnalist vaimulikku rahva viletsuse põhjusi analüseerimas. Oma äärmiselt

ühekülgse ja eelarvamuste kammitsas oleva etuküsimuste vaatluse tulemuse-na näeb ta selle põhjustajana rahva enese rumalust, laiskust, tuimust ja kangekaelsust, mis aga pole tegelikult muud, kui päälesurutud ebaloomulik seisund.

Oma kõrgemate kihtide kriitikas kordkorralt allapoole tulles jõuab Peterson „Issanda kiituseks“ nimelises töös kõstri juurde. Peterson võtab siin vaatluse alla „Issanda kiituseks!“ sildi all korraldatavate laulukooride ja -pidude telgitagused. Õpetajad loodavad laulukooride abil rahvast muist ilmlikest lõbudest eemale hoida ja selle kaudu kirikule rohkem poolehoidjaid võita. Köstrid, nende ürituste tegelikud juhid, leiavad ses rahuldust oma edevusele ja auahnusele, kuna lauljate kooskäimise varjatud põhjuseks on kohtamise võimaluste otsimine. Niisuguste vildakaile alusele rajatud olemuselt enesehäriduslike ürituste nurjumist ja nende moraalset kahjulikkust näidataksegi novellis „Issanda kiituseks“.

Juba ses töös antakse kirikuõpetajate ja nende käsilaste kõrval pihta ka rahvale enesele, kuid ta järgmisis töis on järjekordseks kritiseerimisobjektiks juba täiesti rahvas ise.

Peterson leiab, et pole mitte ainult rõhujad ja rõhutavad, vaid rahvas ise on juba jõudnud diferentseeruda klassidesse ja kihlidesse. Ei ole üht rõhujate vastu seisvat rahvast. On vaid peremees ja teenija, rikas ja vaene, eliit ja tavalised inimesed. Nende kõikide vahel käib võitlus võimu- ja leivaküsimuse pärast. Need alatised vastuolud rahva keskel, see omavaheline võitlus isiklike huvide eest mõjub aga takistavalt rahva arengule ning hõlbustab võõraste võimukandjate rõhumispoliitikat. Siit teeb Peterson järelduse: rahvas ise on suurel määral süüdi oma seisundis. Et seda parandada, ei jää Peterson omaenese hüüdele: „Tulge appi!“ passiivseks, vaid püüab ka ise võimalust mööda

Georg Tannebaum, Vändra II gilde kaupmees, Annemanni algkuju

abiks olla. Oma järgnevate töödega tahab ta tähelepanu juhtida rahva seas valitsevatele väärnähtusile ja nende tagajärgedele, et selle kaudu õpetada rahvast ise mõtlema oma elu ümberkorraldamisele.

Ta näitab meile, kuidas kirik ja jõukam kiht ei märka ega tahagi märgata saunahurtsikute kisendavat viletsust. Selmet abistada oma värvate ees paiseis lamavat Laatsarust, korjatakse raha india paganate misjonitööks („Tulge appi!“):

Isegi V. Reiman, kes muidu Petersoni süüdistas olukordade ebaõiges esitamises, tunnistab „Tulge appi!“ esitatud väärnähtused õigeks ja taunitavaks: „On igatahes ristikoguduse rajaja pilkamine, kui neegri lapsi minnakse kasima ja oma vaeseid mustuses ja puuduses lastakse surra.“

Veelgi põhjalikum ja teravam on Peterson oma „Rahva valgustaja“ ses pikemas novellis, mis nii siult kui ka mahult annab välja romaani mõõdu, võtab Peterson lähema vaatluse alla alevi eliidi, kogu selle madalate eluidealide, vaimunürisuse ja pinnapealsusega. Olgugi et ta kogu

selle alevieliidi vaimuvaesuse paroodia kestes jääb väikesse Mudila alevisse (välja arvatud koolmeistrite aruande visiidid linna inspektorile), me tunne- me, et see Mudila suurnikkond iseloo- mustab kogu tolleaegse ühiskonnakul- tuuri õõnsust ja närusust. Kõikjal lii- guvad vaid egoistlikud elunautlejad, kelle eluideaalide madalust iseloomus- tavad tabavalt köster Arnika sõnad: „Kui sügav on selle sõna mõte: „C a r p e d i e m“ — pruugi aega kasuga... Noh, pisukene mäng kaarte, pisukene pits viinal! Üks pisukene nõrkus elus on andeksantav!“

Isegi need, kes tahavad olla rah- vavalgustajad, ei ole oma ümbrusest kõrgemal, vaid näitavad nagu teised- ki oma sisemise hariduse ja kõrgema- te vaimsete huvide puudumist.

Nähes kõikjal vaid ühiskondlikku ebaõiglust ja selle ühiskonna liikmete kitsarinnalist egoismi koos ideevae- susega, jõuab Peterson ühe oma tegelase kaudu otsusele, „et elu on kui sõnnikuvedu suure Jumala kesaväl- jale.“

Me muidugi ei usu, et elu oleks ai- nult niisugune „sõnnikuvedu“ nagu seda kujutab Peterson. Kuid me tea-

me, et ta on ka niisugune. Ja seda külge elust näeb ja näitabki Peterson. Ta toodang ei kajasta kogu elu selle mitmepalgelisus, vaid ainult osa elu, — elu tumedamat ja varjatu- mat külge. Kuid ka elu negatiivseid nähtusi kujutades ei muutu ta nende pelgaks protokollijaks. Ta näitab ka nende põhjusi ja tagajärgi. Petersoni teeneks jääb see, et ta nägi meie ühis- kondliku viletsuse tõelisi põhjusi. Ta ei jäänud oma eelkäijate eeskujul ühe- külgselt rahvusliku vastuolu juurde, vaid nägi ka vastuolusid rahva keskel. Ta protesteerib küll ka nende rusu- vate olude vastu, mille põhjustajaks olid mõisnikud ja nende käsilased, kuid teisest küljest ta näeb oma üles- annet alamate kihtide teadvuse kasva- tamises, rahvavalgustamises.

Meil pole muidugi abinõu, millega saaksime mõõta kirjanduse kasvatus- likku ja rahvuspedagoogilist mõju, kuid me usume, et Petersoni toodang oli üheks väärtuslikumaks panuseks meie tolleaegsele kirjandusele, mille tähtsust ja mõju meie ühiskondlikus tervenemisprotsessis on võimatu sa- lata.

O. AST,
Tall. II Gümnn.

Jutuajamine Ernst Särgevaga

Istume mehe vastas, kes kogu oma eluaja olnud kooliõpetaja ja nüüd pü- hitseb sellena oma viimast sünni- päeva, — oma seitsmekümnenda aasta juubelit.

Langeb mõtteid ja veereb ringi väikeste kivikestena, ümmargusina ja keskendunuina. Need pole juhusli- kud, kiiruga improviseeritud laused, mida serveerib meile juubilar, nad on isikupärase elufilosoofia sadestuseks, kivistunud ja kinnistunud paljude pikkade aastate jooksul. Kergeks teeb nende kindlakujulise kõneleja tööks- pidamise tabamise ja isiku mõistmise.

Juubilaril kõne voolab kindlas rüt- mis. Ta avab selles oma isiklikud vaated vastustena meie küsimusile.

Koolitöö pole suutnud teda tüüdata. Sel alal teotseks ta ikka edasi, kui talle aga seda võimaldataks. Väsi- mustunnegi on veel võõras. Ta tun- neb ennast seda tööd lõpetades sama erkana ja rõõmsana kui omal ajal alates.

„Olen sõnamees ja usun sõna jõu sisse,“ on ta kord ütelnud. „Kas oli neisse sõnusse peidetud sügavam mõte?“

Jaa, ta usub sõna jõusse, sest sõna aitab rohkem kui karistus. Karistus

külvab viha, kuna tihti, väga tihti ta on ülekohtune. Pole õiged noorte suhtes nn. „karmid abinõud“; on vaja äratada usaldust ja voolida noort nii kaua, kui ta veel elastne on (mitte raiuda!). „Ebasoovitavast elemendist“ koolis on lõpuks saadud tihti hääd materjali, kuna väljaheidetuna koolist ta hävineb paratamatult oma Ahasveeruse rännakuis.

„Missugune on õpilaskonna vaimne tase ja intelligents?“

„See tõuseb röömustavalt aasta-aastalt. Nagu kogu elu läheb teiseks, nii muutuvad ka õpilased. Kuid on tühi jutt, nagu väheneks vaim ja suureneks „liha“. Pole mingit toorestumist õpilaskonnas; distsipliin seevastu süveneb. Levinevad kunstid, kandes endas õilistavaid ideid. Juubilari kaas-aegne noorpõlv polnud küll parem praegusest.“

— „Kuidas vaatate koolile, kas kui kasvatust- või haridustemplile?“

— „Teadus ja kasvatust peavad käima käsikäes. Pole kasu haritud, kuid voolimata inimesest, samuti kui ei saa rahuldada moraalselt kõrge, kuid eba-teadlik isik. On vaja tabada nende elementide tasakaalu õpilaste kujundamisel.“

„Kas eelistada kutseharidust või üldharidust?“

„Kutsehariduse väärtused on suuremad. Ta annab seda tööjõudu, -oskust ja indu, mida ei oma üldharidust saanud. Üldharidusest on vajalik tunda vaid ajalugu, looduslugu ja filosoofiat. Oleks hää, kui igal inimesel oleks tagavaraamet-käsitöö, mille juurde ta saab pöörduda siis, kui teised võimatused ta ees sulgunud.“ Juubilar ise harrastab raamatuköitmist.

Küsimused hüppavad kirjandusele. „Kas kirjandus on puhas kunst või on tal teised (kasvatustlikud jne.) ülesanded?“

„Kunst puhta kunsti pärast ei ole täiesti selge mõiste. Analoogiline oleks „söömine söömise pärast“, mida normaalsel inimesel siiski raske ette ku-

jutada. Kirjaniku ellusuhtumine ja ideed annavad tööle ikka teatud kõrvalmaitse. Kirjandus on ikka suhtumine millessegi (olenevalt subjektiivsest isikust, millesse nimelt), sest elu ise on suhtumine mingitesse seikadesse.“

„Kuidas vaatate positivismile ja negativismile kirjanduses?“

Nn. negativism seisab ju reaalsuses. Reaalsusel on oma mõju, kuid mõnede silmis ta on inetu. Aga teisest küljest: pesema hakatakse ikka seda, mida nähakse mustana. Negatiivsus on nii saanud vahendiks sihi taotlemisel. Ja ta peab olema vahendiks, sest negatiivsus sihina ei anna tulemuseks muud, kui ühe ropu ja mõttetu teose.

Kuid lõpuks oleneb ju kõik selle sõna kui niisuguse mõistmisest ja tarvitamisest. Sest kui negativism on vahendiks positiivse sihi taotlemisel, osutub ta lõpuks ju positiivseks.

Ja nn. positivismi juures ei tule unustada seda, et kirjandus peab viljelema elumõttelist külge, mitte aga püüdlema autori majanduslikke hüvesid.“

„Kas juubilari peatselt ilmuvais kogutud teoseis on muudatusi, pääle keeliseliste?“

„Ei. Miks võtta neilt aja- ja oludekohane väärtus? Pole mõtet edevusest puuderada ja võõbata auga vananevad nägu.“

„Kas juubilar on vahepeal midagi kirjutanud või kavatseb veel kirjutada?“

„On pooleli mitmeid töid, neist suuremad romaan muistse vabadusvõitluse ajast ja 1905. a. ühe varemilmunud romaani järjena. Kirjanikuna läheb ta endises suunas. On ju elu põhivigade poolest jäänud samaks, mis ta oli 30 aastat tagasi. Tõusiklus, seisuste vahed, abinõude valimatus rikkuse püüdlemisel. Inimene saagu ande- ja võimetekohase töö ja inimväärsel äraelamise.“

Ja kokkuvõttena viimane küsimus: kas on rahul enesega ja oma eluga

Ernst S ä r g a v a, see töömees ja kultuuri teener?

„Jah, võiks peagu öelda: õnnelik.“ Inimesed on hästi suhtunud juubilarisse. Tal pole tõsiseid vaenlasi, kohustuski pole ta eluajal käinud. Teenistuskohti pole tulnud vaevaliselt otsida ja kraapida, teda on ikka määratud sinna, kus tema oskusi ja võimeid on vajatud.

Perekonnaelu on olnud õnnelik, jä-

reletulijatele võib vaadata rahuldusega.

Oma möödunud elust saab juubilar leida küllalt väärtusi, elu tagasivaade ei avane rämpsuhunnikuna. Nii edasi elama oleks ta valmis veel teist 70 aastat.

Lahkume oma vanast kasvatajast ja õpetajast. Lepime siinkohal sellega, et täname teda kõige eest, mis ta meile pakkunud ja soovime kogu õpilaspere poolt kõige paremat.

KAAREL SÄKK,
Tall. II Prg.

Meie hea kasvataja

Ernst S ä r g a v a on nüüd juubilar, too väsimatu töömees. Kirjanikuna on ta olnud eesti tõusva kirjanduse tugisambaid, õpetajana aga juhtinud palju eesti noori nende ellu.

Tallinna realistidele on ta muutunud kui teiseks isaks, julgustades ja ergutades neid tööle. Kõikide õpilaste meelde jääb ta alatiseks kui kohusetruu õpetaja ja õpilaste hinge mõistev pedagoog.

Kord oli klassis toime pandud mingi korrarikumine. Härra S ä r g a v a astus klassi ja küsis klassi poole pöördudes, et kes olevat selle teo korda saatnud. Silmapilkselt tõusid süüdlased püsti. Nad oleksid võinud võib-olla salata oma süütegu ja

neid ei oleks suudetud kindlaks teha, aga hr. S ä r g a v a otsese küsimuse peale nad just kui pidid üles tõusma ja oma teo üles tunnistama.

Ja jälle teinekord, kui hr. S ä r g a v a kord kooli ei ilmunud, siis olid kõik mures — ega ta viimati haige ei ole.

Ning alati, kui hr. S ä r g a v a klassi tuleb, vaikib igasugune rääkimine ja kihin-kahin.

Nende kõikide näidete järgi võib kindlasti ütelda, et juubilar on võitnud kõigi oma õpilaste sügavaima lugupidamise ja armastuse.

Veel palju õnnelikke eluaastaid meie auväärsele juubilarile ja jõudu tööks Eesti riikliku elu korraldamiseks Eesti Riigivolikogus!

KALJU AHVEN

Vaeslaps

Magab ta looduse laevas,
voodiks tal rohi on maas,
vaibaks on tähine taevas,
padjaks tal sammal ja paas.

Silmades tuhmunud sina —
päike kord naeratas seal,
pisarad rasked kui tina
pärlina põskede peal.

Kahvatund põskede kuma,
nooruse õhetav jutt.
Pisarat rasket ja kuuma,
osaks saand valu ja nutt.

Lauluks tal ohked ja valu,
kurbuse helisev viis;
igatsus: rõõmu ja ilu
vaikne ja rahulik hiis.

Eesti kirjakeel väarikale järjele!

Meie mitmepalgelises ühiskondlikus elus on — eriti vanema põlvkonna keskel — ikka veel rohkel määral valitsemas orjamentaliteediline ja tsaaririigi-aegne vaade, mis oma toimimisega tahaks nagu väita, et eesti ühis- ja kirjakeelt ei tarvitse õppida — ei grammatiliselt ega sõnavaraliselt. Selline eriskummuline vaade, mis asetab eesti keele hoopis erandlikku seisundisse kogu maailma kultuurkeelte peres, peab siis meie keele-elus nähtavasti ka täiesti loomulikuks niisugust kahetsevat nähtust, et praegusele arenemistasemele vastava keele kõrval otsekui sama õigusega tarvitataks — eriti kõnelemisel — möödunud sajandil praktiseeritud primitiivset idioomi kui ka igasuguse kallakuga vaheastmelisi kõnelemisvormistikke. Ja seejuures tõstetakse kunstlikult paisutatud hädakisa, nagu oleks meil mitu eesti keelt. Säärasest paheolukorrast pääsemiseks on ainult üks võimalus olemas, mis seisneb minu kindlat veendumust mööda järgmiste põhioluliste sihtjoonte teostamises.

1. Igal Eesti riigi elanikul tuleb praegusel järjel olev normatiivne kirjakeel kätte õppida ja pidada seda ainukehtivaks üld-, ühis- ja liikimiskeeleks.

2. Tuleb kõrvale heita kummitlustesse kalduv kildkondlik vaim, mis püüab juba väheseis erimoelistes sõnavormides näha erilist keelt.

3. Tuleb hüljata tendents, mis pooldab arvamist, et meie keelt lastagu muheneda üksikute isikute vahelesegamisel veel pikemat aega ja alles siis sellest tohuvabohust lõplikku keelt fikseerima hakata — alatiseks normiks tulevastele põlvkondadele. Ei, iga põlvkond on võimeline ainult enda-aegse tarvitamise jaoks arendama keelt, vastavalt oma maitsele.

4. Eesti keelt kui riigikeelt tuleb arvata asendamatuks teguriks, millel on riiklikus, ühiskondlikus ja rahvuslikus kasvatuses märksa mõõtuandvam tähtsus, kui talle tänini on osaks saanud.

5. Eesti kirjakeele õiget mõistmist tuleb eriti nõuda sellelt isikustikult, kes esineb avalikkuse ees sõnas või kirjas, et kaoks lahkeli koolis õpetatava ja seltskonnas tarvitatava eesti keele vahel.

6. Tuleb maha lõhkuda reastik kunstlikult ehitatud tõkkeid, mis pole kaugeltki mitte tasandanud teed eesti keele üksmeelse arendamise suunas.

7. Praeguõeldu kurvaks tõenduseks võivad olla muuseas näit. need tõsiasiad, et meil puuduvad alles igasugused terviklikud, algusest lõpuni ühtlaselt läbitöötatud, sisulistest ja vormilistest puudustest vabad teosed eesti keele sõnavara kohta, kasvõi koolidegi jaoks.

8. Meie kirjakeel ammutagu enesele rikastus- ja tihendusainet eeskätt oma-, võimalust mööda aga ka hõimukeelseist sõna- ja vormiallikaist, mis saagu anduvate asjaomaste süvenemisalaks ja viljakandvaks substraadiks, millel võrsuvaist sugemeist tuleb elektiivselt hankida sobivaid edasiehituskive kirjakeelele. Seejuures ärge unustagu hetkeks, et kirjakeele olemus on põhioluliselt hoopis erinev murdeliste idioomide omast ja ei saa seepärast kummagi distsipliini jaoks kohaldada samu põhimõtteid. Peale muu olgu üheks oluliseks kirjakeele taotluseks võimalikult vältida keelelisi erandeid või neid vähemalt kitsastesse piiridesse suruda. Iseenesest mõista peavad kirjakeele korraldajad või korraldada tahtjad tutvunud

olema kirjakeeles juba kehtivate alustega ning üksikasjadega, mida tänise sellealalise tegevuse suhtes iga kord kahjuks mitte ei saa väita. Käesolevas punktis puudutatud nõuded saagu hinnatavaiks kui eesti kirjakeele korraldamise ja täiendamise *conditio sine qua non!*

*

Näib, et kõigist eelmainitud paheoludest päästmine meie keeleelus peab küll jääma teostada alles praegusest koolinoorsoost võrsuvale põlvkonnale ja sellest tõusvale keelemeeste-perele, kelledest tahaksin meelsasti loota kõrgemat lugupidamist oma emakeelest ja paremat vastastikust arusaamist selle keele edasiehitamisel, kui seda oskab ja võimaldab praegune juhtiv põlvkond.

Tartus, 29. IV 1938.

Joh. V. Veski.

Paar tundi vestlust eesti suurima keelemehega

Siis kui meie juba veedame suvepuhkust, pühitseb eesti viljakaim keeleteadlane dr. phil. h. c. Johannes Voldemar Veski oma 65-ndat sünnipäeva. Uuele aastakünnisele astumisel võib lugupeetav juubilar tagasi vaadata tulemusterohkele tööle, mis tehtud suurest kohusetundest meie ühise emakeele vastu, armastusest selle keele vastu, mis on eesti rahvast kandnud üle aastasada vintsutuste.

Joh. V. Veski sündis 27. juunil 1873. a. Tartumaal Kudina vallas talupidajate pojana. Ta õppis Vaidavere külakoolis, Maarja-Magdaleena kihelkonnakoolis, omandas keskhariiduse Tartus H. Treffner'i Gümnaasiumis ja jätkas siis õpinguid ülikoolis. Alates gümnaasiumi lõpu-päevilt on ta pideva hoolega pühendunud emakeele uurimisele, töötanud mitmes sellealalises organisatsioonis ja seltsis ning innukalt kaasa aidanud meie kõne- ja kirjakeele korrektsuse saavutamiseks paljude mahukate teoste redigeerijana. Tema elutöö monumentaalseima osa moodustavad aga oskussõnastikud mitmesu-

gustelt teadusaladelt ja ilmunud „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ köited, mis on olnud lähtematerjaliks paljude uute sõnastikkude autoreile.

Erilise andumusega on juubilar töötanud eesti keele leksikaalse külje arendamisel — eriti tuletamise teel — ja lingvistika põhieeglite keeleteaduslikult õigel rakendamisel. Selle töö tulemuseks on meie tänapäeva esmajärguline kirjakeel, mille kujundamisel omaksvõetud seisukohad tulevastelt põlvvedelt ei nõua ümberhindamist, vaid jäävad püsima meie keele edaspidisel arengul vankumata alussammastena.

Et eelseisva tähtaja puhul lähendada meie koolinoorsugu ühe teenelisema eestlase elutööle, lubatagu üldsusele jagada alljärgnevaid ridu vestlusest juubilariga.

*

Esitanud oma soovi tulevikuradlastele edasi anda mõningaid juubilarilari vestluslikke muljeid ja arvamusi tehtud ja eelseisvast tööst, leiame külalastavalt lahket nõusolekut. Ta juhib meid oma kabinetti — suurte

sõnastiku- ja sõnasedelivirnade keele — ja hakkab siis meenutama mälestusi „Mauruse gümnaasiumi“ päevilt.

„Õppisin Tartus Hugo Treffner'i gümnaasiumis 1887.—1896. a-ni. Viimastel aastatel tuli mul täita pedagoogilisi ülesandeid ja nii olin abiturientina enam õpetaja kui õpilane. Tol ajal oli olukord sootuks teine: võisime eesti keelt kuulda vaid väheseis usuõpetustundides ja omavahel eestlaste ringkonnas. Elada tuli internaadis, ja see teataval määral kodune õhkkond süvendas meie pere ühtekuuluvusetunnet, eriti eestlaste keskel.“

Edasi jutustab J. V. Veski ühteist oma koolisõpradest F. Karlson'ist ja L. Olesk'ist, kellega koos tulnud sageli esimeses pingis istuda.

„Missugused olid Teie huvialad ja millal hakkasid need välja kujunema?“

„Huvialasid oli mul kolm: botanika, muusika ja keel. Botaanikat õpetas meile sakslane Lange, kes täitis oma ülesannet suure kohusetundega. See hoog kandus meissegi — kogusime Tähtvere väljadelt taimi ja määrasime nende nimed ladina ja saksa keeles. Võorkeelsete nimede kõrval hakkasid meid huvitama ka määratud taimede eestikeelsed nimed. Tuligi nüüd tähele panna rahvakeelt, et seal ammutada õigeid vasteid. Sel otstarbel kõndisin sageli, „Wiedemann“*) käes, ja märkisin sinna koos taimenimedega ka rohkesti muid tähendatud sõnaraamatus puuduvaid keelendeid. Kavatsesime nende sõnade põhjal koostada „Wiedemann'ile“ lisavihi, mõte aga ei teostunud. Selle sõnavarakorjamisega seoses tekkiski minus huvi eesti keele vastu.“

„Mainisite ka muusikat oma huvialana...“

*) Wiedemann'i „Eesti-saksa sõnaraamat“.

Lektor J. V. Veski

„...Jah, olin õpilasepäevil isegi kooliorkestri juhiks ja olen ka hiljem huvi tundnud muusikaliste küsimuste vastu, kuid minu erialaks muusika ometi ei saanud.“

„Millisel põhjusel astusite aga ülikoolis usuteaduskonda; ei olnud ju usuküsimused üldse Teie huvialaks?“

„See samm teostus vanemate ja sõprade soovil, sest sinna siirdusid paljud eesti õpilased, ühes minuga ka piiskop Kukk(†) ja end. rektor Kõpp. Usuküsimused mind siiski ei huvitanud ja varsti siirdusin füüsika-matemaatika-teaduskonda, ühtlasi hakkasin süvenema keeleküsimustesse.“

„Kes luges Teile ülikoolis eesti keelt?“

„Lektoriks oli K. A. Hermann, kes loenguid eesti keele ja kirjanduse alal pidi pidama vene keeles.“

„Kas siis meie emakeele õpetamiseks tõesti ei võidud tarvitada sedasama keelt?“

„Kahjuks mitte. Isegi nii väikest võimalust taheti kaotada, sest harilikult oli kuulajaid Hermann'i loengutel üsna vähe. Et ebaseeldivat kavatsust siiski ei teostataks, määrasid üliõpilased endi keskel iga loengu ajaks eri rühma kaaslasid igavõitu loengute kuulajaiks.“

Höbedapäine lektor jutustab veel mõne muugi huvitava episoodi oma noorusaastaist, kuid piiratud ruum ei võimalda kõikide nende esitamist. Ühtsoodu keerleb jutulõng ja vana keelemehe elavuse ning hoogsusega vastetud lugusid illustreerivad vastava alaga seoses olevad teosed, mida J. V. Veski meile kohe nõus on näitama. Nooruslikel sammel toob ta riulilt oma vana „Wiedemanni“, mis on köidetud juba järjekorras kolmanda kaantepaari vahele, ja lahkelt ulatab ta meile mahukaid oskussõnastikke — üksikute nopetena oma suurest tööviltjast.

Keeleküsimuste vormide fikseerimisega tuli peatsel juubilaril algust teha Tallinnas, kuhu ta oli siirdunud uue sajandi alul.

„Töötasime „Teataja“ toimetuses kolmekesi — K. Päts, Ed. Vilde ja mina. Seal kerkis üles mitmesuguseid õigekeelsuslikke küsimusi, milledest osa tuli lahendada kohaliku murde eeskujul, sest „Teataja“ oli määratud esmajoones põhjaeestlastele. Seda arvestades tuli tarvitada vorme hea, ilusaste jne., sest tallinnlastele olid hää ja ilusasti täiesti vastuvõetamatud. Hulk küsimusi jäi siiski lahtiseks, sest kirjakeele ühtlustamisel tuli sõna anda ka lõunaeestlastele. Eestimaa Rahva-

hariduse Seltsi kirjanduse haruseltsi esimehena tegin Tartus asuva Eesti Kirjanduse Seltsi juhtkonnale ettepaneku osavõtuks kirjakeele ühtlustamise kongressist, mis pidi toimuma Tallinnas. Kuna tartlased soovisid kongressi pidada oma kodulinnas, siis tuli leida see „kuldne kesktee“. Teatasingi Eesti Kirjanduse Seltsile: „Tallinnast Tartu on niisama palju maad kui Tartust Tallinna; kui aga Tallinna sõita ei soovita, siis peame istungi Tapal.“ Nii peetigi 11. märtsil 1907. a. esimene keelekongress „neutraalsel territooriumil.“ Järgnevad istungid pidasime juba vaheldumisi — Tartus ja Tallinnas; tolle aja vähenõudliku keele fikseerimiseks aitasid need kongressid mõnetigi kaasa.“

„Ja milline keeleküsimus paelus Teie huvi järgnevail aastail?“

„Enne Maailmasõda asusin elama Tartusse, kus Eesti Kirjanduse Seltsi juhatusliikmena ja „Eesti Kirjanduse“ toimetajana pidin asuma töörohke male tegevusväljale. Eesti keel oli kürest arenemas, nüüd tuli fikseerida piirid, et see kujunemine toimuks kindlate häälikuseaduslikkude ja keelele põhiliselt omaste juhiste alusel. Selliseks põhialuseks pidi kujunema „Eesti õigekirjutuse-sõnaraamat“, mille koostamiseks hakkasin tegema eeltöid ja avaldama üleskutseid, et teada saada mitmesuguste keeletelementide kujunemist eesti keele eri murrakuis.“

„Käesoleva sajandi esimesil aastakümneil tekkis Teil J. Aaviku juhitud nn. keeleuendusliku ringkonnaga vastuolu, mis pole kadunud tänapäevalgi. Millised olid nüisuguste lahkarvamuste põhjused ja mispärast Teie arvates käis keeleuendus edutut teed?“

„Minul pole J. Aavikuga isiklikku vastuolu ja seepärast on mulle ka arusaadamatud tema mitmed halvustavad vihjed minu aadressil. Aaviku pahameelele minu isiku suhtes ma

pole reageerinud, küll olen aga vastavates kirjutistes käsitlenud ta keelelise tegevuse põhilisi vigu ja näidanud teed nendest vabanemiseks.“

„Ja milliseid peate meie keeleuuendusliku liikumise olulisteks vigadeks?“

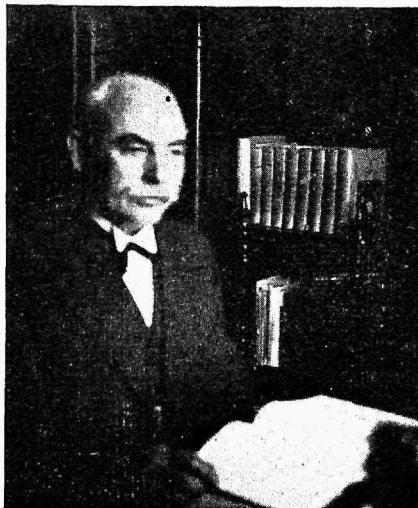
„Keeleuuenduse peapuudus seisab ebajärjekindluses. Uute tüvede loomisel lähtutakse sealseis ringkonnis enamasti võõrkeeltest ja moodustatakse lõpuks sõnavorm, mis on igasuguste lingvistiliste põhinõuete vastane. Olen seda küsimust puudutanud ka varem „Eesti Keeles“ (EK 1936 nr. 6), ja seepärast ei ole siin tarvidust pikemalt peatuda.“

Oma kokkuvõtvas otsuses ütleb usutletav J. Aaviku kui keeleuuenduslaste juhi tegevuse kohta: „J. Aaviku teeneks on soome tüvede enam-vähem häälikuseaduste-pärane eesti keelde toomine, suureks miinuseks aga võõraste sõnade eesti keelde s o p e r d a m i n e. Minul pole midagi õieti laenatud tüvisõnade vastu, kuid ebakeeleteaduslikke s õ n a m o o n u t i s i m a e i t a r v i t a.“

Edasi märgib Joh. Veski, et põhjus, miks paljud uuendused ei muutu elujõulisteks, seisab nende „turstamises Aaviku firma nime all.“ „Olen loonud paljugi uusi tüvesid, kuid ühelegi neist pole ma juurde lisanud oma trade mark'i — sobiv ja vajalik vorm läheb kõnekeelde niisamuti, ilma etiketita.“

„Jah, Teie ja J. Aaviku seisukohad on paljudes küsimustes tõesti diametraalselt erinevad, ja — nagu tänapäeval näeme —, pole Teie kogunud käsi J. Aavikule vastupidiseid põhimõtteid omaks võttes — siiski mitte kirjutanud mahatõmmet vajavaid ridu eesti õigekeelsuslikul alal. See arvatavasti lubab ka loota, et meie õigekeelsus tulevikus ikka jääb püsima nende samadele põhijuhistele, milledele Teie olete andnud oma õigustuse.“

„Mõnede omaaegne ja isegi prae-

J. V. Veski oma kabinetis

gune ihaldus, et meie keelt aastakümnete pärast tuleb fikseerida uutesse vormidesse, ei lähe küll kindlasti täide. Oskussõnade erikomisjonides on tehtud põhjalikku ja süstemaatilist tööd, mille tulemusena loodud sõnakujud on juba täiesti omaseks saanud meie vastavas tarvitajaskonnas.“

„Missugustel põhjustel eelistate aga tuletamist uute tüvede loomisele?“

„Olen tarvitanud kõiki teid eesti keele rikastamiseks. Nii olen uuetüvelisi oskussõnu ja üldtarvitavaid vorme loonud umbes 800 ja need on peaaegu eranditult leidnud kasutamist. Tuletamise teel olen muidugi loonud kaugelt rohkem uusi sõnavorme. Tuletiste tähenduseline eritelu on märksa hõlpsam, sest tüvi on siin kindlaks lähtealuseks ja liidetelega võime uutele moodustistele anda vägagi spetsiaalsed erivarjundeid. Need omadused on eriti hinnatavad just oskussõnade moodustamisel.“

„Oskussõnade loomine ongi vist kujunenud Teie viljakaimaks erialaks?“

„Seda küll. Eriti suurt tarvidust tuntu oskussõnade järele omariikluse algpäevil. Siis kurtsid mulle paljud ülikooliõppejõud, et erialaliste oskussõnade puudus kipub tööd tunduvalt raskendama. Et töö kõigil teadusealadel kujuneks ühtlaseks, on tulnud mul kaasa töötada kokku umbes seitsmekümnes oskussõnade komisjonis. Tänapäevani on selle töö tulemusena ilmunud ligi kolmkümmend viis oskussõnastikku. Rohkesti aega on selle kõrval nõudnud ka „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ koostamine, mis möödunud aastal sõnastikulises osas ka lõpule jõudis.

„Viimase kõite sellest koostasite vist koos E. Muugiga?“

„Õieti koostasid mina viis kuuen-dikku ja Muuk ülejäänud osa. ÕS-u kohta pean tähendama, et see — eriti leksikaalse külje sahtes — vajab täiendamist. Praegu pole üksmeelt meie keelemeeste peres ja see kurb fakt raskendab tunduvalt eesti keele õigekeelsuslikku fikseerimist, sest näit. üldtarvitatavas E. Muugi sõnaraamatuski on sageli ruumi antud ebatäpsustele ja murdelistele vigadele. Meil on palju taha, tuleb koonduda ühispereks! Tuleb kaotada tülikad erandid ja tarbetud rööpkujud ning keele fikseerimisel enamal määral lähtuda keeleajaloolistest seisukohtadest. Eesti keel on esmajärguline keel, selleks peab ta jääma ka oma edaspidises arengus.“

„Teie, hr. Veski, olete eesti keele arendajana meie emakeele viinud väärikale kõrgusele. Kas võite vahest öelda, mida peate tähtsaimaks oma elutöös?“

„Eks ole ju igal loodud vormil oma tähtsus. Tahaksin siiski eriti rahulduda oskussõnade tuletamise alal tehtud töödega.“

„Ja teie tulevikukavatsusi? Kas mõtlete peale oskussõnastikkude lõpuleviimist ja senise töö kõrval Eesti Kirjanduse Seltsis ja Akadeemilises

Emakeele Seltsis viljastada meie keeleteadust uute väärtustega?“

„Kui tervist jätkub, siis tahaksin asuda „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu“ uue tüübi koostamisele; uusi materjale selleks on,“ ja külastatav osutab kapitäie sõnasedelite-virnadele, „siin leidub üle 250 000 sõnastikkudes fikseerimata sõna, teist niipalju sisaldavad sõnastikud ise.“

On tõesti ülev pilt üheskoos näha n. ö. terve rahva suurt keelevara, mis on kokku kantud meie maa mitmepalgelistest kolkadest vesikaarest kagusopini.

„Millistel asjaoludel olete Teie tegevusse rakendunud nii paljude keeleteküsimate lahendamisel? Mõned keelemehed meil töötavad üsna piiratud ja vähenõudlikumate eriküsimustega.

„Ühelt poolt on selle sammu põhjustanud huvi, eriti teatavate keeleteküsimate vastu, teiselt poolt on kindlasti kaasa rääkinud ka kohusetunne meie ühise keele vastu. Vabaduseks küps eesti rahvas pidi saama ka tarvitamisküpse keele!“

Need otsekohesed sõnad näitavad kujukalt juubilaril suurt armastust eesti suurimate rahvusaarete vastu. Tema töö tarvilikkust ja rahvuskultuurilist tähtsust on mõistetud: Joh. V. Veski on mitmes seltsis juhtival ning austustväärival kohal, Tartu Ülikooli filosoofia-audoktor ja tunnustusekroonina Presidendilt omab ta 3. liigi Valge Tähe Teenetemärgi.

Lugupeetava keelemehel senine elutöö on suurimaks vastutiseks, et meie keel ka tulevikus võib areneda süsteemikindlat ja lingvistiliselt õiget rada. See mees, kelle juhtival sõna on üliõpilaspõlves kuulnud kogu eesti 172-liikmeline gümnaasiumide emakeeleõpetajate pere, võib rahuldusega tagasi vaadata tehtud tööle.

Lahkumise sooviga, et peatsel juubilaril veel kaua jätkuks jõudu ja armastust eesti keele arendamiseks.

J. TÕNSO,
H. Treffneri gümnn. õpilask. vanem.

Joh. V. Veski lähenevaks juubeliks

Joh. V. Veski on olnud meie kirjakeelele lõpliku kuju andjaks ja on praegugi selle viimistlejaks. Tema otstarbeka, suure töö tulemusena kõneleme kujundirikkaimat keelt teiste kultuurrahvaste hulgas. Juba asjaolu, et nüüdisaja kirjakeele põhialuste väljatöötamine usaldati Joh. V. Veski hoolde, on parimaks tunnustuseks lugupeetava keelemehe tööle.

Meie, trefoonlased, oleme õnnelikud, veel enam uhked, et selline töömees, nagu on juubilar, on õppinud ja ka õpetanud meie gümnaasiumis.

Läheneva juubeli puhul tervitab meie nüüdiskirjakeele isa ja suurvilistlast Trefoonia õpilaspere.

Taru gümnaasiumide ja keskkoolide õpilaspere.

Eesti keel maailma kauneim keel

„Kõige kaunim keel maailmas on eesti keel,“ ütlevad tihti õpilased. Me armastame oma emakeelt ja hindame seda kõrgelt.

Kirjakeel, mida hakatakse meile juba esimesel kooliaastal õpetama, pole aga alati olnud nii ilmekas ja rikkalik. Umbes poolsada aastat tagasi ilmunud eestikeelseid raamatuid lugeda on meie silmal valus. Eesti kirjakeel on viimaste aastakümnete jooksul läbi teinud eriti intensiivse arengu, jõudes praegusele tasemele. Sellel arenguteel on juhtivate jõudude eesotsas olnud Joh. V. Veski. Tema on pühendanud oma elulöö eesti kirjakeele korraldamisele, arendamisele ja fikseerimisele. Väsimatult, hoolde ja andumusena töötab ta veel praegugi sel alal.

Armastades oma emakeelt armastame me ühtlasi Joh. Veskit ja hindame tema tööd. Oleme talle siiralt tänulikud. Oleme uhked, et juubilar elab ning töötab meie linnas.

Sügavas lugupidamises ja tänutundes õnnitleme teda!

ELSA NURK,
Türi Maj-gümnn.

Mälestuseks

Ei ütelda seda ma väheseis sõnus saa Sulle,
kui armas ja lahke ja sõbralik olid Sa mulle;
see naerataav silmapaar püsima jääb minu hinge,
Sa oled suur ideaal mulle ja süütu kui ingel.

Hää mälestus mulle jääb igavesti püsima Sinust,
ma palun, et vahel Sa pisutki mõlleksid minust;
kui olen Sull' haiget ma teinud, siis unusta seda,
ei meelega kunagi haiget ma tahtnud Sull' teha.

Aeg kuivatab pisarad silmist ja parandab haavad,
kuid veedetud ilusad hetked need meelde veel jäävad.
Kui elus Sa meenutad neid mälestusi, mis kallid,
siis palun Sa mäleta mindki, kui suudad, mu sõbratar Alli!

Vastuväiteid J. Aavik'u väiteile:

„Täitsa asjatu on tis*)-lõppu tarvitada iga tus-lõpu asemel tegevuse saaduse tähenduses, sest ka -tus võib tähendada üksikjuhtumit ja saadust. Seepärast mitte „asutis, arvustis, avaldis, ehitis, kirjutis, luuletis, jutustis, kirjeldis, mõistatis“ jne., vaid „asutus, arvustus, avaldus, ehitus, kirjutus, luuletus, jutustus, kirjeldus, mõistatus“ jne.“ (J. A.: „E. õigek. õpik ja gramm.“, lk. 285.) „...-is (-se): ... (halvakspaneva e. pejoratiivse tähendusega) hirmutis, koletis, soperdis, kirjutis (halb kirjutus), asutis (väike, vilets, tühine asutus).“ (J. A.: *ibid.*).

is-liite vajalikkust on meil tähele pandud juba mõnda aega. Seda liidet on sageli tarvitatud mõtete selguse saavutamiseks ja -is on ametlikult lubatav ka „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatus“, kuid ikkagi veel püütakse väita selle liite otstarbetust (vt. ülem. väide!), halvustavat tähendust (*ibid.*), veidrust ja sedagi, et vanem rahvakeel is-lõpulisel sõnu kas üldse ei tunne või tunneb jällegi ainult halvustavas tähenduses. Kuna mõned selliste väidete avaldajad on meie kooliõli juhtivaid tegelasi, siis on nii õpilaste kui ka üldisemas ringkonnas toodud väitele vaadatud kui seadusele ja on ilma kriitikata piinlikult hoiduda püütud igast is-lõpust.

Alljärgnevad read rõhutagu seepärast veelkordselt is-liidete sobivust. Alul veel mõningaid viipeid is-liite tarvitamiseks

-is käändsõnaliitena tuletab pöörd sõnust nimisõnu, mis tähendavad esmajoonel ning sagedaimini tegevuse saadust (jäätis, kirjutis, seadis), siis vahendit (väetis, joovastis) ja ka tegevusalust asja (või olendit) (hoidis, käitis).

Vastandina liitele -us liitub -is pöörd sõna nõrgaastmelisele või astmevahelduseta tüvele (täitma — täidis või käitama — käitis). Liidetega -ta-, -sta-, -lda- ja -rda- ja -nda- moodustab -is liitliited -tis (ehitis), -stis (kivistis), -ldis (avaldis), -rdis (nikerdis) ja -ndis (koondis). Viimast liitliidet asendab tavaliselt liide -nd (laiend, paksend, varjend).

Erinevus liidete -is ja -us vahel. Kui -is tähendab sagedamini just tegevuse saadust, teatava protsendi lõpptulemuse või tegevuse vahendit, siis -us tähendab harilikumalt tegevust üldse või ka selle üksikjuhtumit (kasvatus, ehitus ja kõnelus, olulisus). Nii on siis -us tähendus mõttelt lähedane ka mine-teonime omale (vrd.: sõnelus ja sõnelemine, maadlus ja maadlemine jne.) ja ühelt poolt on seegi põhjustanud is-liite tarvituselevõttu.

us-liite rakendamisel jääb aga abstraktse mõiste või üldise tegevuse tähendus, -is seevastu peab aga väljendama ainult konkreetset, mingi esemena väljenduvat tegevuse tulemust. Siit järeldub, et is-liidet ei tule tarvitada juhul, kui tegevuse lõpptulemus ei avaldu mingi uue kujundi või esemena (võrdle: ratsutist ratsutuse tulemusena!) või väljendubki juba tegevuses endas (kummarduse lõppemisega näit. lõpeb ka k-e tulemus, seepärast on kummardis tarbetu).

*) -tis on liitliide: -ta(ma) + -is = tis.

Ei saa ka ühineda väitega, et vanemas keeles omab is-liide ainult pejoratiivset tähendust (seda on väitnud mitmed J. Aaviku keeleteadlaste vaadete pooldajad ja arvatavasti siis ka J. Aavik ise), milline tähendus siis saab osaks ka tuletistele. F. J. Wiedemann'i, „Grammatik der estnischen Sprache“ (ilmunud a. 1875) märgib, et us-liitele võiakse omistada nii abstraktset kui konkreetset tähendust, -is aga väljendab ainult konkreetset mõistet. Näiteina mainib W. vorme „istutus“ ja „istutis“, „jahvatus“ ja „jahvatis“ jne. Pääle nende aga tunneb W-i „Eesti-Saksa sõnaraamat“ (kolmas muutmata trükk, — I. trükk ilmus a. 1869) veel vorme „asutis“, „näpistis“, „põletis“, „päevitis“, „tagatis“, „säilitis“, „hapatis“ jne., kuid ühelegi neist ei omista ta pejoratiivset varjundit. Kui pejoratiivseid varjundeid vahest kauges minevikus is-liite juures ongi esinenud, siis väh. 19. sajandi rahvakeel on need kõrvale heitnud, ja nüüd mingit mõtet ega tarvidustki seda varjundit uuesti keelde tagasi tuua, mis rahvakeel oma loomulikus arengus on kõrvale heitnud.

Nende mõtete avaldajaile pole aga kuski esitatud kindlaid tõendeid ka selle kohta, et vana rahvakeelgi is-liidet oleks tarvitanud pejoratiivses tähenduses. Nüüdisaja keeletarvitajail (pääle J. Aaviku ja mõnede temameelsete) ei teki küll mingeid pejoratiivseid assotsiatsioone is-tiite kasutamisel, vaid ka halvatähenduselisis sõnus tekitab pejoratiivse varjundi ikkagi t ü v i (näit. „käperdama“ — „käperdis“, „tolknema“, „tolgendama“ — „tolgendis“ jne.), mitte liide -is.

Kõiki esitatud põhjendusi ja näiteid arvestades jõuame kindlale otsusele, et is-lõpuline sõna tähendab esmajoones tegevuse saadust, siis vahendit ja lõpuks tegevusealust asja, samal ajal kui us-lõpuline sõna tähendab esmajoones tegevust üldse.

Nii pole meil põhjust hüljata küllaltki häid sõnu „asutis“, „arvustis“, „avaldis“, „ehitis“, „kirjutis“, „luuletis“, „jutustis“, „kirjeldis“, „mõistatis“ jt., mis täiesti seisavad oma ülesande kõrgusel.

Eeltoodud read peaksid aitama põhjendada is-liite praktilisust, tarvitamiskõlvulisust, vajadust ja eluõigust, nende ridadega tahetakse ka näidata, et meie ametlikud keeleringkonnad eesotsas lektor J. V. Veski'ga tarvitavad täiesti tänuväärseid ja häid keelerikastamisevahendeid.

J. KARU,
Vilj. Poegl. Güm.

Kevadpäeval

Kevadpäeval, päikserohkel
lembe tuul mind õrnalt embab,
kaugusesse sõudma tõmbab,
kus kõik loodus elupuhTEL.

Selgib avar sinitaevas —
näen veel harvu pilveviire,
igatsustel pole piire —
lendlen aina lootuslaevas.

Avarusse, sinna ihkan,
irdun maisest vaevlemisest,
murepõllul kaevlemisest,
tühjust, kitsust — kõike vihkan.

Läbi elu, kevad, püsi!
Siis kõik mõtted, soovid täidet,
nooruspäike jäävalt läidet —
koldeis ikka hõõgvaid süsi.

Murdeealiste noorte vabad harrastused *)

Vabade harrastuste all mõtleme sääraseid tegevusalasid, millele inimene, olgu noor või vana, andub oma vabast tahtest, ilma vanemate, kutsetöö vms. väliste tegurite sunnita. Huvitav on ära märkida, et vabade harrastuste mõiste pole sisult alatipüsiv — näit. kooliskäimine, mis kooliealisele noorele tundub peagu pealesunnitud kutsetööna, võib kutsetöös seisvale täiskasvanule olla ihaldatavaks vabaks harrastuseks (näit. õhtukoolis, kursustel jm. õppimas käimine). Vabad harrastused rahuldavad inimese sisimaid tarbeid ja on palju isikukohasemad kui mingi väliste tegurite poolt peale sunnitud tegevus. Millega ja kuidas inimene oma vaba aega sisustab, selles kajastub suurel määral kogu isiksuse tõeline olemus.

Ideaalne oleks, et vabad harrastused ja kutsetöö langevad täiesti ühte, et inimene kutsetööle pühendaks sama huvi ja andumusega kui vabadele harrastustele. Kahjuks näeme seda ainult harukordadel. Palju sagedamini esineb juhtumeid, kus kogu elu täidab vastumeelne kutsetöö ja vabadeks harrastusteks üldse ei jää ruumi. Pole ime, kui säärane elu pikapeale muutub vastumeelseks ja talumatuks. Seepärast pannakse viimasel ajal ka tööliskonnas vabade harrastuste õhutamisele väga suurt rõhku.

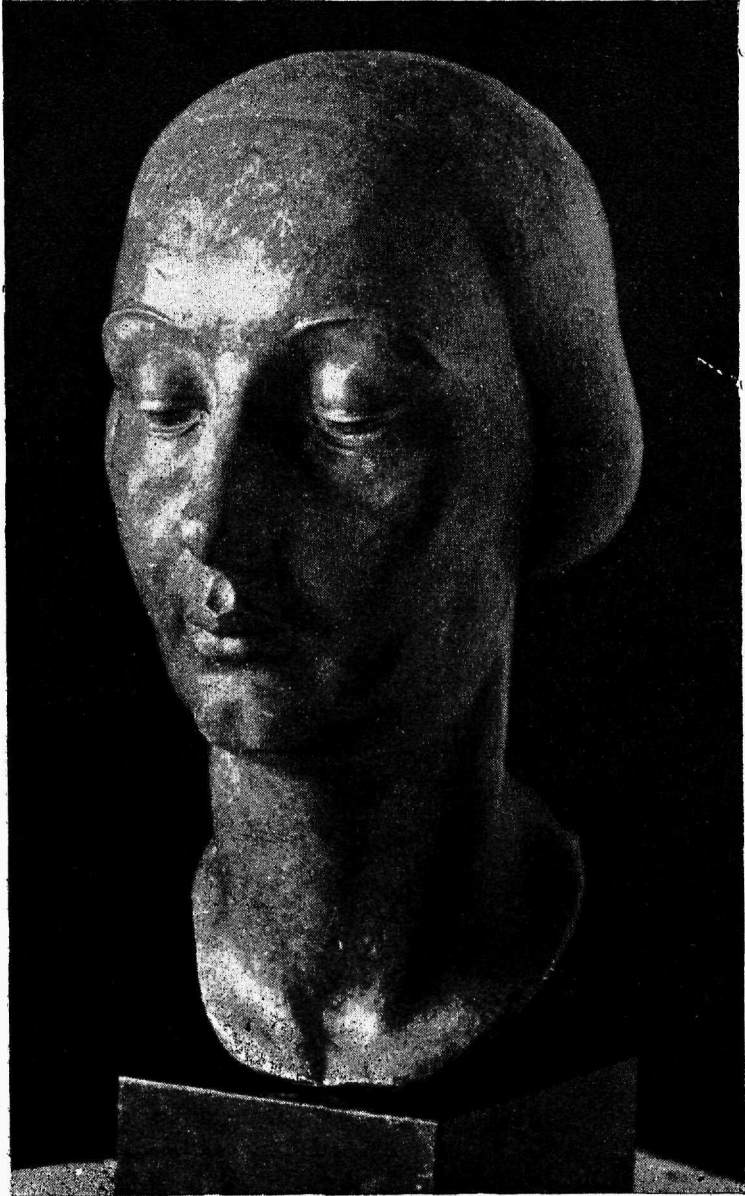
Ainult väikelaps, vähemalt õigesti juhitud väikelaps, on õnnelikus seisukorras, et kogu ta elu täidavad vabad harrastused — mäng. Kooliastumisega tuleb lapse ellu lõhe. Ühel pool sunduslik koolitöö, mille sooritamist nõuavad õpetajad ja vanemad,

teiselt poolt jõudetundide vabad harrastused. Eriti suurt osa etendavad vabad harrastused murdeealise noore elus. Siis hakkab kujunema noore inimese oma „mina“, ta hakkab otsima „oma tähte“ ega paindu enam nii kergesti välisele sunnile. Kus kooli- või kutsetöö on niivõrd koormav, et murdeealise noore kõrgendatud tarve vabade harrastuste järgi jääb täiesti rahuldamata, seal on põhjust kõnelda tõelisest ülekoormusest, mis mõjub vaimsele arengule nürivalt ja pidurdavalt.

Vaatleme nüüd, millised on meie tänapäeva noorsoo vabad harrastused.

Kui Tallinna koolide inspektor härra A. Kuks 15 a. tagasi meie õpivale noorsoole esitas küsimuse, mis nad vabal ajal kõige meelsamini teevad, siis nägime, et enamik (poistest 57%, tüdrukutest 64%) pühendus vaimsele endatäiendamisele. See oli idealistlik aeg, mil aatelised püüdlused ka noorsoos lainetasid kõrgelt. Praeguse aja kohta pole meil küll käepärast mingeid statistilisi andmeid, kuid ma julgen igapäevaste kokkupuudete põhjal noortega oletada, et see pilt vahepeal tublisti on muutunud. Pole kahtlust, et tänapäeva noorsoo vabade harrastuste hulgas on esikohal sport. Noorsoopsühholoogiast teame, et noore inimese arengus on ajajärke, kus ta huvid loomusunniliselt koonduvad peamiselt kehalise tegevuse aladele. Meie noorte juures see ajajärk peaks leidma aset peamiselt 12.—15. eluaasta vahel. Pärast seda, eriti pärast 17.—18. eluaastat, peaksid vaimsed huvid, kunstilised ja maailmavaatelised otsingud astuma esiplaanile. Kui meil aga spordivaimustus ka selles eas veel püsib edasi, siis vist küll suurel määral ajavaimu

*) Käesolevad read on kirjutatud enne, kui Tartu koolinoorte seltskondlik kohus oma otsuse tänapäeva noorsoo kohta langetas. Autor.

Skulptuur

RKTKool

mõjul. Mulle on täiesti arusaadav, et nooruk pärast tundekestvat istumist õpingute taga koolis ja kodus vajab kehalist tegevust. Kuid see tegevus peaks olema mitmekesisem ja elulähedasem kui sport. Ei tohi unustada, et sport on linnalikkudes eluvormides tekkinud kunstlik töö, aseaine. Nagü aseaine kunagi kaldub ta tekitama liialdusi, hasartismi. Meie noorsoo kehaline eneseteostamine võtaks palju loomulikuma ja kasvatuslikult viljakama kuju, kui korda läheks vähemalt osaliseltki sporti asendada füüsilise tööga. Spordiväljakute ja võimlate kõrvale peaksid tekkima ka noorte katsepõllud, töökojad ja muud ettevõtted, kus rakendatakse ja õpitakse kehalist tööd, mis mitte ainult ei arenda lihaseid, vaid loob ka väärtusi.

Mul on tekkinud mõte, et kas meie ajavaim mitte seepärast pole nii soodne spordi arengule, et sel teel noorsoo tähelepanu juhitakse eemale vaimsetest probleemidest, millega tegelemine paljudele paistab alevat hädaohtlik. Noorte mõttekäik on mitmeti julgem ja originaalsem kui täiskasvanute oma. Elukogemused ja arusaamine olude ning sündmuste ajaloolistest sidemetest pole selle teravaid kante veel maha tahanud. Siia juurde tuleb veel asjaolu, et sõnades väljendatud noore inimese mõttekäik tundub täiskasvanu kõrvale teravamana, kui ta tõeliselt on, kuna nooruk oma sõnade valikul osalt tahtlikult, osalt oskamatusse tõttu liiga vähe arvestab viisakusvormeleid, millega täiskasvanud on harjunud üksteist kohtlema ja mis isegi kõige sügavam vaenu võimaldavad väljendada meelitalval kujul. Seepärast on nii mõnigi isa ja ema või õpetaja õnnelik, kui ta näeb oma kasvandike huvi suunduvat spordiväljakule, kuna nad sel juhul vähem mõtleavad ja vähem arvustavad. Kahjuks unustame seejuures, et inimene, kes noorena pole harjunud julgelt ja põhjalikult mõt-

lema, ei õpi seda kunagi. Teda ähvardab hädaoht jääda n. ö. elu tükitööliseks, masinarattakeseks suure mehhanismis, kes kunagi ei pääse mäeharjadele, kust avaneb pilk veetlevatele avarustele, mida loonud ja loob inimvaim. Soome õpetlane prof. Eino Kaila nimetab seda sügavvaimseks eluks; kellel see puudub või on nõrgalt arenenud, see jääb ilma kõige suurematest väärtustest, mis inimelule annavad suuna ja sisu. Kui tahame, et pealiskaudse elutsemise ja karjerrismi vaim meil ei kasvaks üle pea, siis peame tõsiselt mõtlema sellele, kuidas noorte vaimseid huve hoida virgena, eriti asutistes, kus elab, õpib ja kasvab meie noorsoo paremik.

Teiseks valdavaks huvialaks on tänapäeva noortel tants, ma mõtlen nn. seltskonna- ehk salongtantsu. Ei tarvitse sugugi olla põhimõtteliselt tantsu vastu, kuid siiski muret tunda huvi ulatuse ja intensiivsuse pärast, millega tänapäeva noorsugu sellele löbustusele suhtub. Moodne tants on võtnud kuju, mis seksuaalpedagoogiliselt äratav tösisel kahtlusi, eriti kui seda hakatakse harrastama liiga vara. Mehaanilise muusika — grammofoni ja raadio levimine on omalt poolt aidanud kaasa ka tantsuharrastuse levimisele ja soodustanud selle kandumist kodudesse ning igapäevasesse ellu. Kellel on pedagoogilist pilku, see võib raskusteta näha, kuidas liiga vara ärganud tantsuvaimustus tõrjub muud huvid tagaplaanile ja raskendab niigi raske seksuaalse ooteaja õnneliku ületamist.

Ka tantsuvaimustuse pidurdamiseks on parimaks vahendiks noorte juhtimine füüsilisele tööle ja vaimse kultuuri allikate juurde. Sport siin ei aita, sest väga sagedasti on innukamad spordipõisid ühtlasi ka suurimad tantsulõvid. Võib olla tuleks meil murdealastele noortele otsida hoopis uusi löbustusi, nagu neid osaliselt leidub skautlikus kasvatussüsteemis, mida meilgi rakendavad mitmesugu-

sed noorte org-id. Ka tantsukursuste reguleerimine üleriigiliselt ja nende edasilükkamine koolitee kõige viimastele astmetele võiks anda tõhusaid tagajärgi.

Vaimsete harrastuste alal paistab murdeaaliste noorte juures eriti silma huvi mitmesuguste korjanduste, kollektsioonide vastu. Kes kogub liblikaid, kes taimi, kes marke, kes rahasid. Tütarlapsed, mõnikord ka poisid, on innukad piltide kogujad. Minu andmetel ligi $\frac{2}{3}$ noortest tunneb lähemat või pikemat aega huvi säärase tegevuse vastu. See huvi on kindlasti positiivne ja väärib ergutamist ning toetamist. Peetagu ainult silmas, et sellest ei kasvaks välja kalduvus näppamisele, laokilejätud või muidu kättesaadavate asjade varastamisele oma korjanduste täiendamise huvides.

Teatud kogu noorte juures, minu andmetel ligi $\frac{1}{4}$ juures, esineb siiski veel ka üsna intensiivset huvi kirjanduse vastu, mis mõnikord võib muutuda päris lugemismaaniaks. Nii kirjutab näit. üks üliõpilane oma murdeiga meelde tuletades:

„Sel ajal sai loetud terve öö — mõnikord sahvris riiuli all, et ema ei näeks. Loetud raamatutest koostas nimekirja, tegin lühikesi märkmeid oma arvamistest ja haiglase palavikuga korjasin endale raamatuid.

LILI LÜDIG,
T. L. Tüt. Kommertsgümnn.

Päästame ära nüüd päikese

*Päästame ära nüüd päikese,
veerüppe vajuva tuliketita!
Abiks kas toome või äikese,
päikest me merre ei jäta.*

*Päästame ära nüüd päikese —
juba ta uppumas — kaob.
Lainetele viimase vaevase
läike ta heidab... ja vaob.*

Seadsin sisse nn. kirjandusliku päeviku, kuhu kirjutasin kohti loetud teostest ja ka oma arvamusi. Maa-lapsena puudusid mul raamatud kodus. Samuti ka teiste tunnustus, et nii palju lugesin. Olin selle üle häävunud, et lugeda ei lubatud. Ema vihkas kõiki juturaamatuid, vana-ema ütles, et „kuradi piiblid“ niisugused.“

Kahtlemata võib igas asjas liialdamine mõjuda halvasti, ka lugemises, kuid siin on see hädaoht siiski kõige väiksem ja sel alal maksab vist küll kõige vähem hirmu tunda, eriti kui nooruk loeb kriitilise meelega, nagu antud näites kuulsime.

Tähelepanekud ja kogemused on mind viinud veendumusele, et noorte huvide ja harrastuste rahuldamine võib toimuda kõige paremini hästi ja noori mõistvalt juhitud noorsoo org-ides. Meie võime näha, kuidas kogu maailmas on tekkinud ja tekkimas organisatsioone, mis noorte huvid terveni enda külge köidavad, ja oma mitmekesise tegevusega välja tõrjuvad ühekülgse sportimise, tantsuvaimustuse, lugemismaania, rakendades kõik kavakindlaks tervikuks. Kunagi ja kusagil pole nende org-ide töökavas puudunud ka füüsiline töö ja tegevus, kui noori nende tulevasele elule kõige paremini ettevalmistav tegevus.

*Päästame ära nüüd päikese!
kuumust, kes jaganud ja lõõska.
Lainetelt võtame väikese:
rõõmu kes andnud meil rõõska.*

*Päästame ära nüüd päikese,
merele langeva päevaratta!
Koidule anname päikese —
tõusu ja ehate ilu taas matta.*

LILI LÜDIG,
T. L. Tüt. Kommertsgümn.

Uus inimene

Sa ootad päevade sõudu,
mis ihade randadel kannaks sind.
Sul tegusid oodates paisub rind,
uut koguneb kättesse jõudu.

Sa ootad päevi, täituks et nädal.
Nad pikka su'st kulgevad mööda
ja haaravad uuesti sööda —
su mängumurust järel' jäänd räbal.

Sa ootad, et teotseks mõtted
ja kättesse kogunend rammu.
Sa hoolega ajas pead sammu,
et täituksid elulätted.

Sa oodates hakkadki looma
uut inimest tugevast tõust,
kel musklid ja punetav lõust
ei iialgi kujuta looma.

Ta soonisse oma verd,
uut rahutust, teotsemistahet
sa paneksid, avarduks ahel,
mis laiendaks mõttemerd.

Ta tegudest väarikaist hõiskab rind,
sa ise kui uueks sest päevast lood!
Kõik tunnid sa noorusest sisse kood
kui kõrrega pesasse lendav lind.

Nii igatsed, ootad ja kaod.
Uut inimest ülistad eluea.
Ta loomiseks pühendad iga rea
ja maailma pähe ta taod.

ELSA NURK,
Türi Maj-gümn.

Kõigile abiturientidele

Armsad gümnaasiumi abiturientid üle riigi! Meil kõigil on sel kevadel ühine saatus: me jätame jumalaga selle armsa hoonega, mis varjas meid viis pikka aastat, ja pigistame kätt armsakssaanud õpetajail viimast korda lahkumiseks. Enne aga peatume pisut ja mõtleme tagasi möödunud kooliajale, ühes kõigi tema rõõmude ja muredega. Kui ka viimaseid on olnud mõnel meist enam kui rõõme, usun siiski, et kui lubataks meid alata uuesti samasuguse koolieluga, siis paljud meist oleksid õnnelikud, et võivad seda korrata. Vaevalt aga seda on, oleksime tundnud koolis enam muret kui rõõmu, seetõttu on meil veel kahju lahkuda sellest armsakssaanud koolielust ja astuda vastu tundmatule tulevikule. Võib-olla on see mõnedele meist ette määratud, kuid enamikule on ta tundmata. Meie ei tunne ta nõudeid ega küsimusi, mida ta esitab

meile, kuid üht me teame: ta nõuab meilt tööd ja küsib, kas oleme ausa töö tegijad. Niisuguseid noori on tulevikule tarvis ja niisugused me tahamegi olla. Me näitame oma kasvatajatele, et nende vaev pole maha visatud, vaid kannab hääd vilja. Kool ja õpetajad on andnud meile palju mitmesuguseid teadmisi ja selle suure töö eest võlgname neile väga palju tänu. Me ei tunne veel nüüd selle suure töö väärtust, mida nad on teinud meie kasuks. Alles siis, kui oleme näinud selle töö vilja, mõistame seda. Kuid nende vaev on olnud siiski väga suur, sest viie aastaga on nad meile pakkunud igasugu teadmisi ja kasvatanud meid korralikuks kodanikeks. Me igaüks teame, et meist keegi pole olnud eksimatu, ja et oma käitumisega ja ühe-teise juhtumusega oleme valmistanud neile küllalt meelehärmi. Kuid nüüd me palume, et nad andes-

taksid meile seda kõike ning unustaksid. Kui me oleme olnud neile „halvad lapsed“, et nad võiksid tunda meist rõõmu, kui nad pole tundnud seda varem. Neil on olnud rõõm iga hää numbri üle, mille nad on pannud meie vihikuisse hää töö eest, palju suurem rõõm kui meil enestel. Seda suurem rõõm on neil nähes, et me kasutame omandatud teadmisi kasulikuks tööks.

Ma usun, et meie kõik tahame valmistada rõõmu oma kasvatajaile, nii vanemaile kui õpetajaile. Seepärast anname viimaseile lahkumisel käe, töötades pühalikult, et tahame olla igal ajal tublid kodanikud ja kasulikud oma kodumaale. Usun, et need on meie kõigi mõtted, mida küll igaüks mõtleb eneses ja lubab enesele, et tahab olla tulevikus parem, kui on olnud seni.

Niisuguste mõtetega lõpetan mina kooli ja ma usun, et teie, armsad koo-

Elsa Nurk

livennad ja -õed, tunnete kõike seda minuga kaasa. Pigistan teil kõigil mõttes kätt, soovides tulevikuks parimat, mida soovida tean. Veel kord hüvasti, armsad abiturientid!

K. MEIKOP

Kas materialism maailmavaate aluseks?

Moto: Maast sest ja veest on pärit meie keha. Ja taevatulest meie hing.*)

See lauliku sügavamõtteline lause viitab igavesele tõsiasjale: inimese koosnemisele kahest polaarsest, vastakast jõust — keha ja vaim. Ühte neist võiksime nimetada inimese madalaks, loomalikuks pooleks; tungide ja kihude aetavaks; teist kõrgemaks, juhtivaks, meelsust ja suunda andvaks. Pisut teisendatult ülekantuna psühholoogilisse terminoloogiasse võiksime üht nimetada mõistuseks (intellekt, võrreldav materialismiga), teist tundmuseks (emotsioon, võrreldav spiritualismiga). On needki inimeses alati sõjajalal ja igavesed leppimatud vaenlased: ühe käsk on teisele keeld, ja vastupidi — teise keeld esimesele käsuks.

Kurb siinjuures on see, et tundmuse, vaimu hää inimeses näib üha nõrgenevat tulvava mõistuse ja keha arvel. Seda eriti rahva tuleviku, riigi homsete kandjate — noorsoo hingemil. Külm kaine asjalikkus on surmamas inimese paremat osa; jõud, vägi ja võim on võidutsemas kõigis toiminguis ja tegevusis, kaasatunne ja -elamine jääb ikka vähemaks ja vaiksemaks — ollakse kivistumas ja tardumas karmi reaalsuse embuses.

Noorus on kevad, külviaeg, antud inimesele teadmiste kogumiseks, oskuste omandamiseks, tulevasele eluvõitlusele valmistumiseks. Siin

*) Henrik Visnapuu „Sünnisõnad“, „Varamu“ nr. 1, lk. 5.

omandatud kogemused jäävad püsima ja on määravad veel hilisemas easki, seepärast pole ükskõik, millisel pinnal kujuneb tulevase riigikodaniku maailmavaade ja meelsus.

Eestlase rahvusiseloole on alaliselt ette heidetud vähest k o k k u - k u u l u v u s t u n n e t, nõrka ja loidu liitumistungi. Eri mõtteid, eri seisukohti ja eri arvamisi ühiseis üritusis, ka seal, kus peaks leiduma ainult üks mõte ja ainuke vastus — seda oleme kuulnud-näinud juba Lembitu ajast tänapäevani. See on kurb ja valus tõde.

Elame tehnikaimede ajastul ja elektrisajandil, mis nõuab enesekindlust, mehisust, tahet ja endausaldust, kuid häda, kui arenemine toimub peamiselt mõistuse ja arutluse ülekaalukusel, kui selle arvel vaimne hääl kiratseb, kangub.

Isikuväärtuse mõõdupuuks ja arenemise ideaaliks peame h a r m o o - n i l i s t isiksust, täiuslikku ja tasakaalustatut nende vastasmõistete suhtes, kus alamad tungid ja kihud on allutatud kõrgemaile eetilisele hingeomadusile. Sellist iseloomu nimetame täiuslikuks karakteriks, millele omased kõlblad ja püsivad põhimõtted ja tõekspidamised ning veendumused. Need õilistavad inimest, teevad teda vaimsemaks ja inimlikumaks.

Just inimlikumaks selle sõna sügavaimas tähenduses — see on suur ja sügav elukunst ning põhivalem. Enam sallivust, veelkord sallivust hinge sallimatuse, enam altruismi liigse egoismi, enam inimest „looma“ asemel. Elus tuleb õppida armastama ka kibedaid momente, nii nagu elu on, kõigi talle omaste murede ja rõõmudega, tuleb õppida loobuma mõnestki hüvest ja isiklikust lõbust ning omakasust üldsuse (ühiskondlike ja riiklike) huvide kasuks.

Ons aga see nii? Kahjuks ei! Pureldakse ja kiseldakse sageli sentide kallal (ka kooliklassides!) üldkasulikuks ja ideeliseks otstarbeks, hääletatakse külmade ja elutute põhimõtete vangina seal, kus ei tohiks tulla kõne allagi mitut seisukohta ega arvamist, on väga raske loobuda isiklikust mõnust, tantsust ka või kannatamisnädalal — matuselgi. Õpime küll targemaks, kuid sellest on vähe. Mitte ainult targemaks, vaid ka õ i l s a - m a k s — sinna püüdkem.

On kaks vastandlikku alust kujunevale maailmavaatele: m a t e r i a - l i s m (aine) ja s p i r i t u a l i s m (vaim). Kirjandusse ülekantuna võiksime suurema eksimuseeta nimetada üht realismiks-naturalismiks, teist romantismiks. Ühel pool külm ja kaalutlev mõistus, mis kirjanduseski esines üleminekuvormina, sest inimene, kel on ka tundmuslik pool, ei talu sellist olekut kaua — teisel pool õilis tundeolevus, sisu ja hing — inimolevuse põhi- ja kandejõud.

Kumma neist valime endale maailmavaate aluseks? Vastuses pole kahtlust — et tundeala. Inimene pole siiski hingetu olevus, ta ei taha alatist karmi ja kibedat elutõtt, vaid otsib sellest sageli unustust ja pääsu (alkohol jm.), sest ei olda ja automaat ega masin, vaid elav hingeline olevus, kellele otse hädavajalik hingetõmbamine, puhkus, seisatamine ja enesevaatlus. Laskutakse sageli minevikumälestusisisse või kaldutakse unistustevalda, kust ammutatakse sageli uut jõudu ja elutahet — ikka ära karmist ja kibedast elutõest, ka see on osake tõelisest inimhingest.

Tehnikasajand oma paljudegi väärtuste kõrväl, mida keegi ei tahagi salata, on õieti muutmas inimest poolautomaadiks, masinolevuseks, kel pole kindlat isiksust, vaid kes oleskeleb peamiselt tõugatuna väliseist jõududest, massi madalaist ajaviiteist (kaardimäng, alkohol, suitsetamine jm.),

Tapa Ühisgümnaasiumi abituriendid 1938. a. (17. lend).

Istuvad vasakult: L. Hepner, õpet. L. Luik — klassijuhataja abi, A. Kokk — klassivanem, N. Stein — klassivanema abi, õpet. Kr. Meikop — klassijuhataja, T. Truuts, E. Leinkask. Seisavad vasakult I rida: H. Toomsaare, E. Vister, A. Lõõnik, L. Uussar, A. Alangu, L. Peetjärv, V. Tamm, R. Eirand, L. Kalde, A. Koemets, L. Karlo ja A. Sagar. II rida vasakult: J. Erdmann, A. Stahl, V. Tire, E. Kutti, E. Lampe. III rida vasakult: V. Viktor, V. Roode, K. Helilaid, H. Kripson, P. Rinne, E. Erbsen, N. Rinne, I. Talve, R. Boiko ja H. Luts.

mis isikut ja ühes sellega kogu rahvast viib alla, kuid ei tõsta ega ülennda. Sellise moodse „massiinimese“ kohta on väga tabavalt tähendanud üks saksa kasvatusteadlane: „Tööd teha ja ennast täis süüa oskab iga loom, muusadest rõõmu tunda võib aga ainult inimene.“

Selleks on aga jällegi vaja tundmusi, hinge, täiuslikkusest janunevat südant, elamusi ihkavat meelt. Mitte külma imetlust ega tarka arutlust, vaid sisemist soojust, meeleliigutust — liigutamist, mis meid õilistaks, vaimustaks ja elutunnet süvendaks. Meenuvad Vilmar Adamsi kunagised read:

„Nii raske on olla, nii raske on ella, nii raske on usku,
kui õnne ei ole, kui sisu ei ole, kui hinge ei ole.

Ja koguneb kurbust, ja koguneb sappi, ja koguneb tuska,

Maailm on nii võõras, maailm on nii tühi, maailm on nii kole.“^{*)}

Sama autor on hiljemgi veel sõnitsenud: „Tundmusi on tarvis kultiveerida, nende poolest olemes vaesed!“

Kas see ja muugi ei veena jällegi, et materialism oma liigse mõistupärasuse, liigse tarkuse ja arutlusega, kuid sisemise soojuse ja hingeta ei sobi maailmavaate aluseks. Enam tuld, enam soojust, enam südant, vähem pead — see oleks parem ja vastavam.

Kahju aga, et see pole nii. Kaalukamgi, elamusi pakkuv ja sisukamgi üritus ei leia alati küllaldaselt külastamist (kunstinäitused, kontserdid, teater, ooper jm.), sellevastu aga õitseb odav ja tühine film, kõmu-

*) Vilmar Adams „Suudlus lumme“, lk. 99.

kirjandus, operett jm. Kuna väärtteoseid*) palju ei armastata lugeda põhjusel, et neid ei saa neelata alati kümnete lehekülgede kaupa tunnis, vaid siin peab seisatuma, mõtlema ja jälle lugema.

Ärgu aga nüüd arvatagu, et nende ridade kirjutaja on mõistuse vastane. Kaugeltki mitte! Isegi vastupidi — see olgu vägagi võimas ja tubli, kuid ärgu pääsku esikohale, sõdin ainult mõistuse liigse kultuse vastu, et see ei saaks diktaatoriks ega valitsejaks (kas ka moodne joon?). On võimatu määrata nende vastastikust protsendilist vahekorda, kuid kindel on, et tundmus peab ületama mõistuse ka siis, kui see tundmus ongi protsendilises vähemuses. Piltlikumalt olen seda rõhutanud nii, et tundmus olgu paat, mis kannab, mõistus — tüür, mis juhib. Mõlemal oma väärtus ja ülesanne, kuid häda, kui see on vastupidi, või veel hullem — kui mõistus istub mõlemal kohal.

Üteldakse, et aeg olevat selline — reaalne, halastamatu. Suurel määral on see ju nii, kuid inimeses elab ka teine osa ta loomusest, mis ihkab ja igatseb midagi rohkem karmist elütöest ja rangeist looduseadusist. Laskem ka sellel häälel kõnelda ja võtkem teda kuulda. Ärgu lämmatage ega tapke seda inimloomuse õilsamat osa!

Materialism omas täiuslikkuses ligineb igasuguse inimlikkuse eitamisega, viib meid olukorrani, kus otsitakse juba sõprust nihilismi, kommunismi ja ateismiga. Seega oleks inimene kaotanud oma terviklikkuse, oleks muutunud ühekülgselt äärmuseni arendatud mõistusmasinaks, kellel pole enam südant ega elavat hingeõhku. Ja sellest oleks väga kahju.

Siit peaks järelduma, et materialism oma mõistuspärasuse ja intellektarendamisega ei kõlba maailmavaate aluseks, vaid kandvaks pooleks jäägu tundmusestepool — spiritualism sõna otseses tähenduses, sest „etsaada Euroopa vääriliseks (on mõeldud luules), ei puudu meil intellekt, puuduvad vaid tundmused“, kirjutab B. Taggo viimases „Varamu“ nr-s**), kui ta arvustavalt vaatleb meie luule arenemisteid.

Lõpetangi motoks valitud luuletise viimsete ridadega:

„Kes võib meid keelda olla suured,
kes võib meid keelda olla hääd!
Siis tõuske merest vastsed saared
ja sula südametest jää!“***)

HEINO AHVEN

Õnnelind

Nüüd sinitaevas ruttab pilve kari
ja taamal vappub halla range sein.
Õhk puhas; värske nagu hurmav vein,
ning vabaks pääseb lainte uhkav hari.

Ja langeb maha puude pehme vari
ning hääbub päikse käes kui vaikne lein.
Sääl lamab haljas puhmas, tärkav hein,
kus varsti kasvab väike magus mari.

Ent ahastuses ringleb minu veri,
sest ära lennand kuldne õnnelind. —
Nüüd meie vahel mühab sünge meri.
Ei kuule ma, kuis hõiskab linnu

[rind,
ei näe ma kaste kauneid pisar-teri, —
sest, õnnelind, ma ihkan ainult sind!

*) Eriväärtuslik tõlkeseeria on „Põhjamaade Romaanid“.

**) B. Taggo: Eesti luule arenemise teid — „Varamu“ nr. 4, lk. 468—69.

***) H. Visnapuu „Sünnisõnad“, „Varamu“ nr. 1, lk. 5.

Muinasjutud vee äärest

Ruske kuu tõuseb imeruttu.

Tumehallid roolahed vajuvad uttu, tasakesi tõuseb mudalõhn ja vallutab koos hämarusega laiud, lainete surevad loksed, kaldaroo.

Otse valus on see õine magusus.

Sa istud kõveras kivil lja kuulad. Aga sa ei kuule midagi. Sa ootad hääli, aga neid pole.

Siis hakkavad su oma mõtted ringi aeglasemalt ja nende häältkki on kuulda tühjas ruumis.

Ja suur hääletu kuu tõuseb. Udu mängib ja roos surevad lained. Mudalõhn ja pimedus tipivad rannaheinamaa kaartel.

Oli kord printsess. Pisike ja õrn kui portselanist kelluke ja kohutavalt huvitav kui peatükk keelatud kirjandust. Tema vaade oli kui vervendav abajavesi, hääli kui igatsus ise.

Ning ta armastas istuda sellelsamal kivil all rannas ja vaadata lailavat vett, mida viirutas kaametuv kuu. Ta istus ja ta silmis peegeldus kuu.

Ja siis laulis ta. Nagu kristallvesi hõbekaussi kukub, nii kuuldusid silbid ta hunnituil huulil. Soolane rannaõhk tummus meloodiast ja õõ imes ahnelt helisid.

Seisatus roog, vakatus vinu, tummusid tirtsud kastehärmases rohus ja paigal seisis kuldne kuu.

Printsessi laul oli nimetu igatsus. Selles laulus ihkas ta oma loorikaatud rind, nuttis kivi, kaebas roog, halas vesi, itkus rohutirts või vesikana. Ja kuu palgeilt veeresid suured ja selged pisarad.

See laul oli otsatus ise.

Ja vaata, kõrgemal kui kuu, avanes igavik. Seal oli helerohelist ja helesinist värvi. Seal oli vett, seal avarust ja seal oli ka Inimene.

Ta seisis ühe allika äärel ja valgus langes ta peale. Ta tõstis käed ja hõiskas.

Oi, milline hääli! See oli ilu, vabaduse, rõõmu ja ülluse hüüd.

Aga printsessi hõbetilksumad huuled ei suutnud seda hõiset korrata. Ta jättis laulu.

Ta sai nii kurvaks, et nutma hakkas. Pisikeste helmestena veeresid pisarad kaudu portselanpõski.

Ta ümber halas ruum, norus seisid kõrrekesed äärel kurvatseva vee.

Oi milline ängistus rinnas!

Ja printsess läks tagasi oma marmorlossi, mille tornid kui seebist lõigatud. Ta istus pitsilise akna alla ja vaatas vaskset kuudiskust.

Ta ei nutnud enam, vaid oli kurb.

Ma istun rannas kivil. Ma tunnen, et olen vaid üksainus rakk. Ümber laiub ruumi otsatus, aga see takerdub igas rohukõrres ja laineharjas. Ja järsku ma tunnen, et olen sugulane rohutirtsu, heinakõrre ja laineharjaga.

Ma kükitan kivil kui otsatuse ja igaviku ergukiud, pinevil sellest äratundmisest. Mind pole enam. Ma koosnen vaid otsatusest ja mõttest, mis on jällegi otsatus.

Mu rind vormib nimetu ja rõkkava hõiske kohe laidude kumisevaid kaugusi, kohe avarduvaid randu, kohe tumedat taevakumerust.

Suur vaskne kuu on juba kõrgel.

Ikka veel tipivad mudalõhn ja pimedus rannaheinamaa kaartel.

*

Tintvaga on vesi. Ning mets neeme ümber oli uskumatult vaikne.

Mu jalgade ees järas suitsutu leek jõhveeni männiraagu. Pimeduse loorasked varjud värisesisid. See oli ainuke liikumine, mida seletas silm.

Ma vaatlesin tukkide kustumist. Suine öö olsegu imes tulehinge puult, nii hääbusid nad. Ja vaikus surus tulla vastu tuleaset.

Tuul ei tõusnudki. Laineid polnud. Veeviir klibusel randjoonel oli kui ammuhangunud pigi.

Siis tõusis neeme otsast, sügavaimast kohast helevalge neidis. Ta naeratas ja tal olid paljad käed, õlad ning õrnpiikesed jalad.

Ta tuli üle kaamelkarvase rannarohu, lippis igal rihvakivil. Ta tuli kohe mind.

Ja istus otse mu vastu teisele poole tuleaset. Vaatas mulle otsa, liigutas huuli ning rääkis nõnda:

„Sa pead ennast targaks, aga sa pole. Te olete kõik otsijad, aga leidnud pole te midagi.“

Ta vaikus. Ja ma nägin, et kuma vesikaares kustus, et neidise pale hõõgus. Tal olid rohekas-sinised silmad.

„Liiga ikaugele olete läinud, enda olete kaotanud. Te olemus jättis maha oma endise onni ning läks ulgumaile.

Ja sihitult rändab seal. Kuni taas pöördub endisse onni ja leiab, et see on paras. Aga sagedasti ei leiagi ta oma õiget koda. Vahest taamal kaugemal kui vesikaare koivalused kõrgused leiate te, et rändasite eksi.“

Nüüd oli üsna pime. Ja neidise nägu oli kiirgavalt valge ning käed imepeenened. Suine öö hoidis teda. Ja vaikus halises ta hää. l.

Mingi kurbus hakkas helama mu rinnas. Ma olin nii üks ja pimedus oli mu ümber.

Hääletult tilkus silmade vesi mu põsilt alla.

Neidis mu ees muutus ebamääraseks. Ta käed, jalad, kael ja keha harjusid. Imalraske suviöö neelas nad.

Jäid üksi ta sinirohelistel silmadel. Need vaatasid mu otsa ja ma ei nutnud enam.

Õö lõi kargeks kui küünlapäevane öö, nii kirkaks lõi ta. Pisike tuulevinu õõris rohukõrvi ärkamisele.

— Üks tukk mu jalgade ees hakkas uuesti leegitsema.

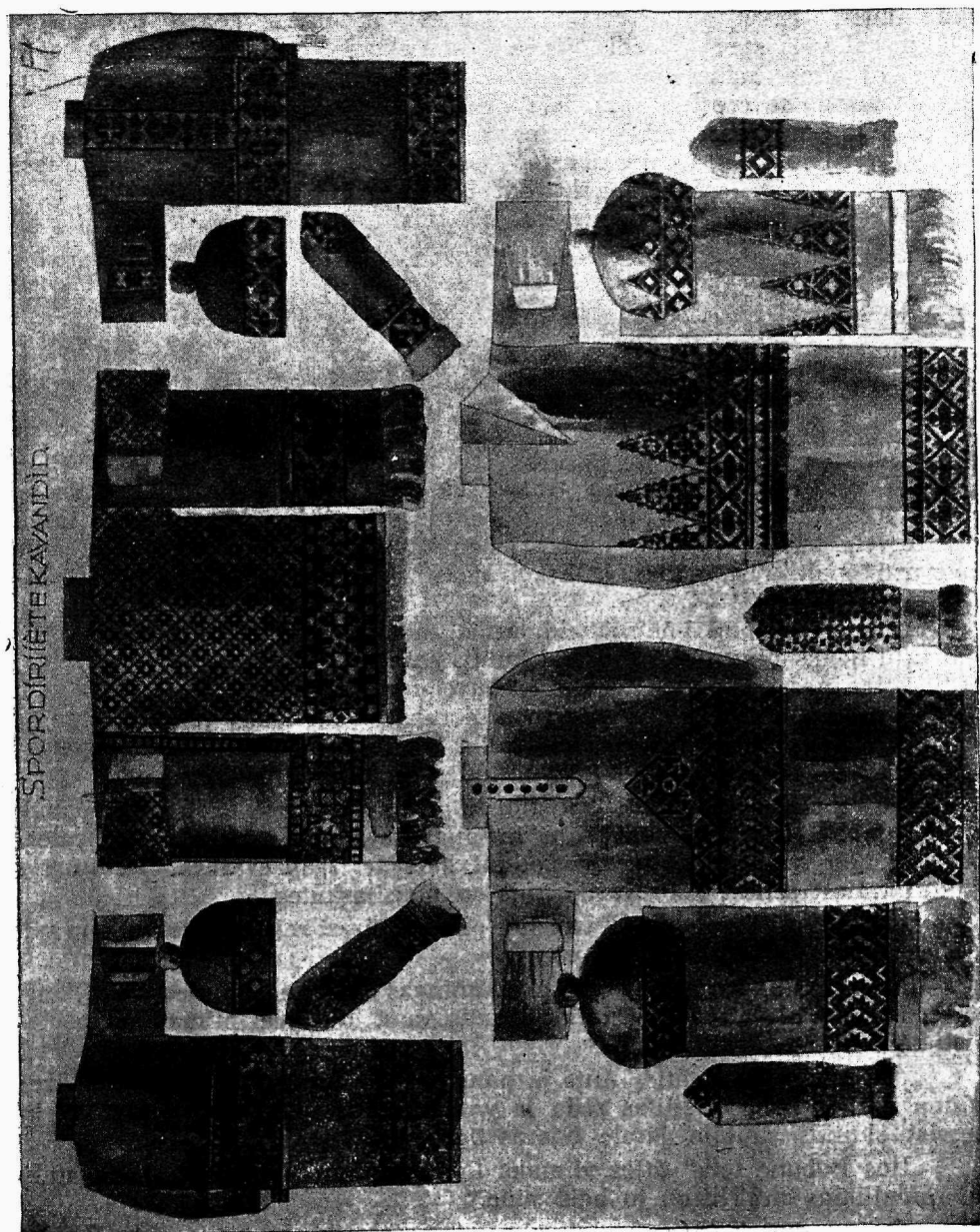
RUD. LITTER,
Viljandi Maak. Güm. n.

Mõtteid spordist saabunud kevadel

On saabunud taas päikeseküllased päevad, kevad. Raske on viibida sumbunud toaõhus — loodus on ilus ja meelitab välja päikesesse, avarusse. Kuna eel seisavad viimased, kuid ühtlasi ka kõige raskemad koolipäevad ja vaba aega on võrdlemisi vähe, siis tuleb olla viimase kasutamiseega otstarbekas. Vaimutervishoiu seisukohalt tegevuse vaheldus on parim abiõu puhkuseks, seepärast kasutagem vabu silmapilke. Puhkamiseks pühendatav aeg on mitmekesise tegevusega, kuna tegevusetu logelemine väsitab rohkem kui huvitav ajaviide.

Mainitud mitmekesise ja huvitava ajaviitena oleks soovitatav sport, mille mõningaid alasid on võimalik har-

rastada juba varakevadest alates. Praegu harrastatavatest aladest nimetaksin esmajoones matkamist ja murdmaajooksu. Neist esimene sooritatagu suurema hulga poistega; matka pikkus, mis on küll olenev osavõtjate isiklikest võimetest, olgu siiski vähemalt 10 km ümber, matka jooksul võib mängida mitmesuguseid jooksu- ja osavusmänge, laulda jne.; aeg möödub kiirelt. Kõju tulles omate suurepärase söögiisu, meeleolu on ülev ja olete saavutanud suure hulga värsket töö tarmu. Murdmaajooksu sooritamiseks oleks soovitatav koostada rühmad võrdvõimelistest poistest; jooks, mis tuleks sooritada vahelduval maastikul, kestku umb. 30 min., kusjuures vahete-va-

Spordiriide kavandid

RKTKool

hel võiks sooritada ka mõningaid võimlemisharjutusi, kuid tuleb vältida peatusi, mis põhjustavad sooja ihu külmetamist.

Oleks alavääristav spordi õilsale ideele, kui nimetaksin teda vaid ajaviiteks, kuna ta taotleb palju laialdasemat ja suuremat sihti. Oleme kuulnud karakteri- ja tahtejõukasvatamisest, kuid paljud ei teagi, et üheks tõhusamaks abinõuks nimeta-

tud töö läbiviimisel on mitmekesine sport, eriti aga just nimetatud alad. Kasvatades algatusvõimet ja püsivust, mõjudes kaasa moraalse ja intellektuaalse taseme tõstmiseks, on sport parim vahend enesearendustöös.

Kadugu mõttetu tänavail lonkimine. Noored, selga spordidressid, kevad kutsub välja linnast!

RAIN REBAS

Teekond

Oli varajane hommik, kui Ants pakkide ja pampudega nihkus turule. Kõik oli läinud hästi. Isa oli küll olnud veidi kahevahel: et saada nüüd laps terveks suveks võõraste inimeste kantseldada; aga ema oli olnud jälle tugevasti poolt. Vist mõtles, et heagi omast kohast, kui saab pahurast poisist suveks lahti.

Ants ei uurinud põhimõtteid, miks talle karjaminekut lubati, võttis aga tuju heaks ning vile suhu, kui kuulis emalt:

„Mine aga pealegi ja tõmba sel suvel maal ringi!“

Isa oli pannud valmis viiekroonise raha — nii igaks juhuks — mine tea, mis maal võib juhtuda ja ette tulla! See raha oli nüüd Antsu põuetaskus tikutoosi peidetud, kuid püksitaskutes oli veel hulk kõlisevatki.

Ega Ants seda tikutoosi peidetud raha kuluta — see ongi nii mõeldud: igaks juhuks. Inimesel peabki ju rahanatuke hinge taga olema, pealegi kui ta läheb veel terveks suveks kodunt kaugele. Igapäevaseks tarvituseks jätkub vahest sellest kõlisevastki, mis on püksitaskutes.

Hommik oli karge ja piimamehel oli veel öisest reisust paks villane sall ümber kaela, kui Ants jõudis pärale.

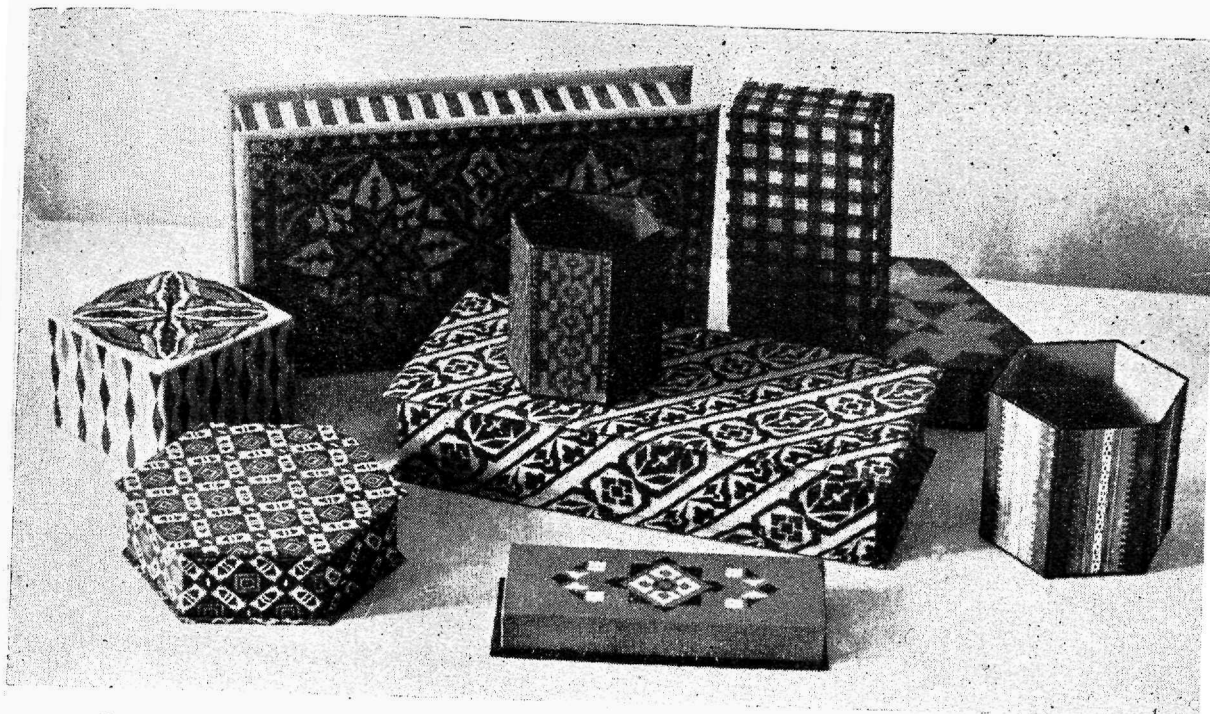
„Ah nii, siin see meie uus karjakuningas ongi!“ naeris mees halli lontäärtega kaabu alt. „Aga vara tulid, hirmus vara. Mul veel piimanõud poolesti täis. Ootame veel natuke.“

„Ah, mis sellest,“ ütles Ants ja pani pakid vankrile. Pikkamisi hakkas käima ümber hobuse, silitas seda ja vaatas, kuidas viimane aeglaselt võrkessist suutäis suutäie järele haaras timuteid.

„Ilus hobune teil,“ ütles viimaks linnapoisiliku julgusega, „aga miks tal rauad suus on? Nii on ju halb süüta.“

„Turuseadus. Turuseadus ei luba hobusel raudu suust ära võtta. Kardetakse, et lähevad peruks. Aga küll ta saab niigi oma heinakõrre kätte. Ja palju tal ikka vaja on, hommikul sõi kõhu täis,“ vastas mees.

„Siiski niisuguse, ilusa läikiva karvaga teine,“ venitas Ants sama juttu edasi, sest talle meeldisid hobused.

•Papptööd

RKTKool

„Ah ilus või. Oo, see pole veel midagi. Kodus, seal on meil valge ratsahobune. Päris vana ratsahobune, kroonu käest ostetud.“

See lõi Antsu südame kiiremalt käima ja tujugi läks ühekorraga ülimeelikumaks.

„Aga sadul, kas teil sadulat ka on?“

„On,“ vastas mees ja naeris.

*

Kui Ants aega parajaks tehes turul niisama ringi kolaskas ja parajasti „saiade“ ja „sepikute“ vahelt kalaturule käänas, pörkas ta nagu joovastuses aeroksoonidemüüjaga kokku.

„Aga sa, sinder, nüüd mu käest saad!“ karjus see ja hakkas oma kandekasti pakkuma naabermüüjale. Ants tahtis panna putku, kuid nägi äkki, et ta on sisse piiratud. Seljatagant lähenes ühe silmaga küürus mehenäss, kes muutis turul vana ajalehepaberit. Ja omavahel — need tururöövlid — olid kõik liidus. Juba hakkasidki hoobid sadama — Ants tahtis vähemalt alguses saavutada kiirusega ülekaalu — ning juba tilkuskki aeroksoonidemüüja nina verd ja teine liitlane hoidis kahe käega kinni silma, kui kogu „lahingu“ lõpetas juhuslik vahelesegamine.

„Mis te, poisid, tungite siin hulganisti ühe ja väiksema kallale!“

Vahelesegaja oli pikk härra, haruldaselt hästi riides ning ta küsis Antsult: „Miks sa nendega kakled?“

„Nad tulevad ju ise — hulgana — egas mina,“ vastas Ants ja nuttikkus kuidagi vastutahtmist peale, sest kangesti hea meel oli, et ta on nüüd

päastetud. Mine tea muidu, missuguseks veel lõpp oleks võinud kujuneda!
„Turukangelased“ olidki juba taandunud ja vibutasid eemalt rusi-
kaid. See pidi tähendama: „Tulevikus sa juba enam meie käest ei pääse!“

Aga mis Antsul nüüd enam sellest. Tema suvi on teisal, maal, seal
kus peremehel on kaks hobust ja teine neist on ratsahobune! Isegi sadul on
olemas!

Ants jalutas veel ringi, nüüd juba olles ettevaatlik. Pikad, isegi liiga
pikad tundusid need ootamistunnid, sest sadul ja hobune, need väarisid
nägijat.

Päike oli aga juba päris kõrgel, kui piimamees ütles hobusele nõõ, ja
vanker koos poisi ja mehega jooksisalla piki Narva maanteed.

*

„See siin on Iru jõgi,“ ütles mees, kui hobune traavis kabjalöökide ku
misedes üle silla.

„Ah nii, ah nii! Aga palju siit on veel,“ Ants oli mõttes veidi kahe-
vahel — teie juure?“

„No, siit on umbes kaksteist kilomeetrit. Vana järele tegi välja kümme
ja pool versta, lausus mees ja seletas edasi: „Näe, maailmasõja ajal tegid
siin venelased hulga tööd. Ööd ja päevad kaevasid siin maa-aluseid käike
ja tegid kindlustöid. Viimaks, kui sakslane tuli, lasksid jälle kõik oma käte-
töö õhku. Pole mina sinna alla saanud, aga räägitakse, et olevat ikkagi pä-
ratusuured käigud ja minevat ühelt poolt Tallinnani, teiselt poolt kuni Pi-
ritani välja. No eks Piritita kloostrikiviis vanasti, enne kui venelased selle
maha põletasid, salatee mere alt linna.“

Sellest salateest oli ka Ants kuulnud ja lugenud. Ja tõesti, Iru mäelt
hakkasi paistma hall, punase katuseviiluga Piritita kloostri kolmnurk.

Hobune aga traavis ühetooniliselt kergelt edasi ning ikka kaugemale ja
kaugemale hakkas jääma punane katuseviil.

„Kas uus karjapoiss teab ka, mida suvel maal jalas kantakse?“ küsis
peremees umbes poolel teel.

„Eks maal ikka — pastlaid.“

„Jaa, pastlad on meie pool moes. Niisiis homme tulevad juba uued
parknahka pastlad. Kas linnamees on enne ka pastlaid kannud?“

„Ei. Aga eks ma harju,“ ütles Ants ja vahtis hajameelselt ringi. „No
ega need pastladki teab mis veiervärgid pole, et nendega hakkama ei saa,“
mõttes endas, „aga linnas sõimatakse küll maamehi pastlamatsideks! Aga
sõimaku pealegi.“

Hobune tegi äkki järsu käänakuja pööras külavahe-teele. Tee oli po-
rine ja suuri kive täis, ümberringi kasvas madal lepavõsa.

„Siit saab paari aasta pärast hagu,“ ütles peremees, „siis taotakse mät-
tad maha ja kannud juuritakse välja. Traktor künnab maa ümber ja ran-
daalgi käib oma mõned korrad üle. Nii tehakse siin tühipaljust võserikust
põllumaad.“

„Mis asi see randaal on?“ küsis Ants.

„See on niisugune —,“ ja mees jäi mõttesse. Arvas vist, et kole raske
on ära seletada, mis asi see „randaal“ tõepoolest on. Arvas seepärast heaks
peatuma jääda lihtsama lahenduse juure „— küll sa kodus ise näed!“

Ants taipas, et sihtpunkt peab olema ligidal. Egas muidu peremees nii
koduselt ja teadlikult poleks rääkinud põllumaa ümberkujundamisest. See-
pärast küsis: „Aga mis teie talu nimi on?“

„Uuesauna,“ vastas mees.

Hobune pööraski samal momendil vana, umbes saja-aastase majalogu väravast sisse, millel oli silt nagu linnamajalgi, ja sellel kirjutatud: „Uues-
sauna“.

Oli ilma korstnata see majaloks. Päris puhtakujuline suitsumaja — haruldus praegusel ajal meie maal.

TOVER

Pihtimus

KIRI KOOLIVENNALE

Videvikust sugenes südamesse surisevat rahutust ja nüüd kütab õdang hõõguvaid mõtteid, et põletada neid sõnasütena sädelema mingist nukrameelsest igatsusest, kuid ka sama seletamatust joovastusest inspireeritud ridadesse. Need õhtused tunnid vallandavad alati mu päevases tööaskelduses tagasihoitud mõtted ja need sööstavad kõigile teedele, ilma et ükski kaugus oleks liiga kaugel, ükski sügavus liiga sügav. Neid mõtteid tungleb vaevavass tervas, raske on neid endasse mätta, kuid veel raskem on tahta neid sõnusse püüda, sest „mis mõttes on olnud kord tuli, sellest jääb sõnna vaid tulease,“ ütleb ka kirjanik.

Täna tunnen siiski tarvidust läkitada mõned read ja mu mõtted pöördusid Sinule. Ma ei tea, mida Sa mõtled sellest, ja ma jätan Sulle võimalusi igasuguseiks oletusiks, et võiksid ise valida mulle sobivama, kuid palun Sind, ära otsi neile ridadele erilist põhjust ning ära püüa leida neist mingit põhimõtet. See kõik on rohkem enese rahustamiseks, sest kui kedagi ollakse küll harjunud nägema tasakaalukana, kindlana ja rahulikuna, ei osata sageli aimata, et tuleb ehk nii mõnegi ägeda võitlusega vaikselt toime tulla ja paljugi võita endas. Sellistel silmapilkudel on vaja kedagi, kelle kätte usaldada oma tulevased mõtted, kes võiks mõista sind su parimas jõudluses kui ka üksildasimas hädas. On vaja inimest, kes seisaks sinuga ühekõrgusel ja kelle vaimus leiaksid enesele sugulase.

Võib-olla Sa mäletad, et juhtusime kunagi nägema, kuidas hallipäine vanake vaatas pead raputades järele noorte rõkkavale rühmale ja kõneles poolendamisi: „Kes saaks küll aru, mis sünnib noores südames! Igal aja järgul on oma noored, ainult vanana on kõik inimesed ühesugused. Kes oskab aga ütelda, mida tahavad praegusaja noored!“

See ammune ja juba unustatud episood kerkis järsku taas mu mõtteis, kui olin kaua piinelnud sellelaadsete ägedate juurdluste ülikülluse kitsikus. Minus toimus kohtumõistmine, kus ise esinesin süüdlasena, kaebajana ja õigusevaagijana, kuid kuskil ei leidnud lahendust. Järeljätmatult küsisin ka mina: mida tahavad praegusaja noored, ja kuhu suunduvad nende sammud ja mida taotlevad nende teod? Ja kui ma nägin, et minu tee erines teiste omast, siis asusin neid süüdistama, kuni lõpuks pöörasin enese poole oma süüdistusnoolte valusad terad ja tundsin neid tungivat oma alati üksildasse ja enesesesulgunud hinge, kust noorusnukrus kutsus esile kurbi mõtteid ja pidas oma ainukeseks sõbraks muretari. Leidsin enese ja kaasnoorte vahel midagi lahutavat. Seisnuksin meeldi nende seas, kuid ikka ma tundsin, et mind oleks nagu pandud vaatama üle teiste peade kuskile kaugemale, mis ometi oli liiga kaugel selleks, et rahuldada noort ühtekuuluvuse soojuse järele janunevat südant. Mu vaimustus oli kõrgelennuline, mu sageli põhjusetu rõõmutulv täis paka-

tust ja mu kurbus täis imelisi varjun-
deid, kuid ma olin väga üksi ja tund-
sin, et maailma hingus on külm.

Usun, et olen nüüd väljas sellest kirjeldamatust eneses kinnioleku aja-
järgust, mis tabab saatusest vist iga
nooruse ja vaimseuse arengut. Olen
juurde saanud palju terast ja et tera-
seks saada, peab minema tulest läbi.
Tunnen oma püüdlusi, mõtteid ja
tundmusi selguvat ja rahunevat, vaa-
tan avasilmi enese ümber ja püüan
täiendada oma pilgu objektiivsust nii
enese kui teiste suhtes. Me ei käi enam
ringi ahastavate mõtetega sellest, et on
ehk midagi erinevat selles või teises;
ma ei otsi enam süüdlast seal, kus elu
lubab ja nõuab üksikindiviidilt erine-
vust ja ma liigun kaasnoorte seas se-
gamatuna, et mul pole andi teisega
kokku sulada. Mäletan, et kunagi kü-
sisin Sinult, miks Sa nii vähe ilmud
noorte seltskonda, mispeale Sa vasta-
sid, et ei tunne selleks kutset ega va-
jadust. Minagi olen vähe võtnud osa
neist lõbusatest õhtutest, kuid siiski
küsisin Sinult: arvad Sa, et tundsin
kutset? Mulle isegi meenus alati Leo-
nardo de Vinci' ütlus: „Kui oled üksi,
oled üsna sina ise. Kui su juures on ka
ainult üks kaaslane, oled ainult pool
endast. Sa oled seda vähem sina ise,
mida rohkem on inimesi su ümber.“
Kuid just enesest tahab inimene mõ-
nikord kõige rohkem puhata.

Kunagi Sa küsisid ka mu arvamust
praegusaja noorte kohta ja alles nüüd
julgen Sulle vastata, teades, et olen
lõpetanud selle vaikse kohtumõistmise
eneses. Meis on teataval määral nü-
matud vaimseid huve ja noorusele põ-
hiselt omast kõrgeleennulist paatost,

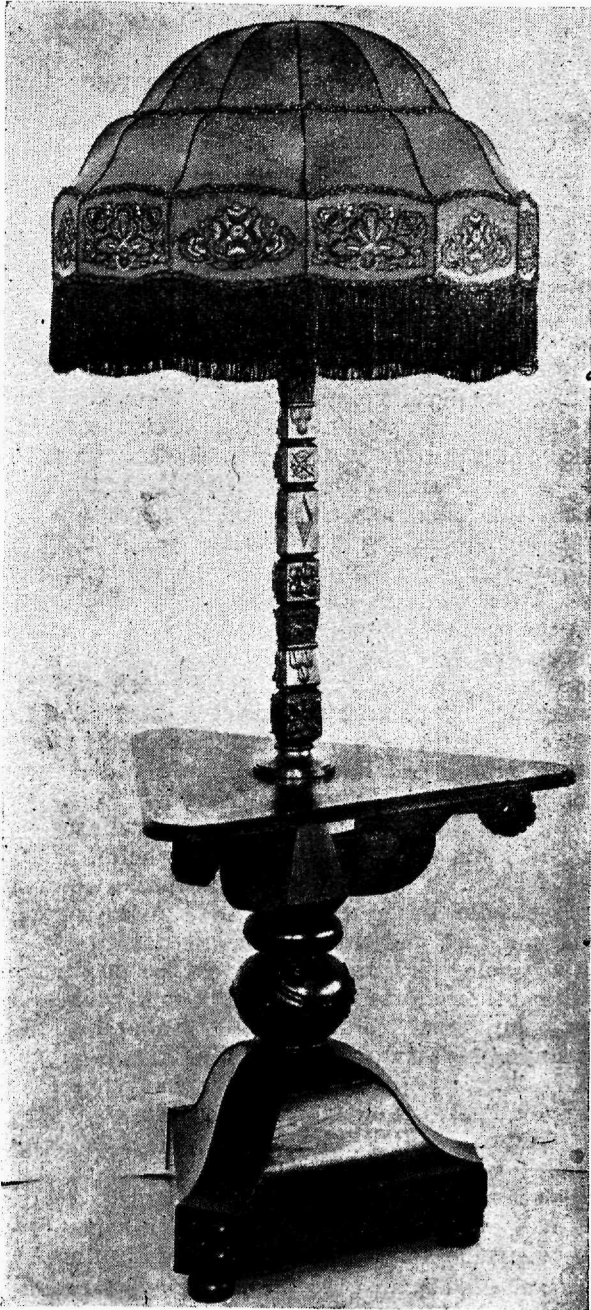
sügavaid ideid ja kõrgeid ideaale. Me
ei saa seda eitada, kui mõtleme, ei
hulga omadused määrab enamuse. Õig-
lased olles peamegi nentima, et meie
noortes oleks vaja rohkem austust
vaimule, rohkem tõsiselt nooruslikku
elujõudu ja sisemist veendumustuld.
Ärgu vaadatagu nagu raamatukoile
sellele, kes räägib raamatust, kunstist.
teatrist või ainult ilusast kevadloodu-
sestki. Ärgu kardetagu, et see riisub
midagi meie vabadusest! Sellega saa-
vutamegi suurima — aatelise nooruse
kauni ja igakülgse vabaduse, ilma
millela noore intelligentsi valimisprot-
sess on tühi parimast osast. Ja kunagi
tänapäev meid mälestus hingestatud hele-
daist ja pakatavaist päevist, mis and-
sid meile nii palju.

Nii arvan mina ja usun, et Sinugi
mõtted ei kaldu palju kõrvale. Palun
Sind, ära imesta, et ma täna Sulle
kirjutan. Tahtsin end lõplikult vabas-
tada kahtlustest, mis nüüd mind enam
ei hoiu, sest ma tean, et ei ole õigus
süüdistada teisi ega ennastki. Igasu-
gune inimene võib ühiskonnale kasu
tuua ja end sisemiselt rikastada, kui
tal on selge, milleks ta on võimeline.

Tahtsin ka tänada Sind, sest kuigi
Sa ise seda ei aima, oled mind õpetan-
ud ennast võitma. Küll kahtlesin nii
mõneski sammus, kuid selle astunud,
nägin, et võidan jonni ja tüli ületa-
mine suursugustab ja kasvatab sise-
miselt. Maailmas on vaja ehitada, mit-
te maha kiskuda.

Varsti on kevadine lahkumine, Sa
jääd veelgi kaugemale, kui oled seni-
ni olnud, kuigi võinuksime olla head
sõbrad. Soovin, et Su tee oleks mehine,
kindel ja tõusev!

Kõigile kirjutiste autoreile ja mõistatuste lahendajatele, kes tegid
kaastööd „Tuleviku Radadele“ 1937./38. õppeaastal, kingib toimetus käes-
oleva kaksiknumbri.

Lambivari

RKTKool

Täna - palun

Rahva kasvatusliku ja sellega ühenduses ka kultuuri taset määravad tihti päältnäha väikesed piasjasjad. Üheks sääraseks piasjaks on täna-palun küsimus. Kultuurmaades liikudes näeme endastmõistetavana, et palutakse teha iga väiksemat teenet ja täna takse iga pisema teene eest, olgugi et see teene on kohustuslik.

Hoopis teissugune olukord valitseb aga meil. Ei ole haruldased need asutused, ärid ega muud avalikud kohad, kus keegi ei mõtlegi tänada ega paluda. Sõidad näiteks omnibusega. Istud mugavalt istmel ja vaatled mööda-vilksahtlevat tänavapilti. Äkki aga ilmub su ette mingi käsi, pikk avatud. Vaatled seda küll, aga mitte ei taipa, milles asi seisab. Alles siis, kui üles vaadates näed naiskonduktori ootavat nägu, selgub, et see ootab ju söiduraha, ja kärmesti poetad sendid ta lahtisele peole. Sõnalausumata pistab ta käe järgmise sõitja ette. — Ei tule talle meeldegi söiduraha paluda ega tänada, kui ta selle on saanud. On ju nii endastmõistetav, et see, kes sõidab, peab ka maksma. Miks siis veel asjata tänada ja paluda!

Paremas olukorras pole ka ametiasutused. Selle asemel, et pöörduda viisakalt külastaja poole, küsitakse moraalilt, nagu pahaselt segamise pärast, et mis teil asja on. Tihti määrab küll ametnike käitumise külastaja sotsiaalne seisukoht.

Paljudes ärides valitseb samasugune „kiiduväärt“ komme. Kuigi äriteenijad mõnel pool katsumad olla ostjaskonna vastu viisakad, et neid mitte eemale peletada, on kassaametnikud truud kommetest kinnipidajad. Sõna-

lausumata võtab ta raha ja sama tumalt võtab ostja tagasiandud raha. Ei meenu kummalegi, et vahel oleks ilusam ja viisakam tänada saadud raha eest. Aga mis sa tänad? Kassaametnik võttis raha, mille ostja pidi maksma, ostja võttis tagasi jälle raha, mis kuulus talle. Mis siin teha tühje sõnu ja tänada veel, kui said kätte oma raha.

Teine samasugune olukord valitseb seoses sõnaga „vabandama“. Ei ole haruldased need nähtused, kus inimesel ei tule meeldegi vabandada, kui ta astub teise kontsale või müksab teist. Veel vähem tuleb meelde konduktoreil omnibuses, trammis, rongis vabandada, kui ta eksitab, nõudes piletit või piletiraha, sõitjat ta mõtiskelus. Seda piletinäitamist peab sõitja niisamutigi tegema.

Sellised on need näilised tühised piasjasjad, mida leidub külluses. Ei tule inimestel neid meeldegi ellu rakendada. Kuid ometi tunnistavad nad ise, milline hää mulje on jäänud neist äridest ja ametiasutustest, kus neid viisakalt koheldi.

Praegusele vanemale põlvele on raske neid piasjasju harjumusiks teha. Siin peavad noored ise käed külge lööma, et neid ise tarvitades ellu viia. Ennem pillata neid väikesi sõnu „palun“, „täna“, „vabandust“, kui et nendega kilsi olla. Ei maksa ju need mitte midagi. Ei kaota keegi selles midagi, kui ta tarvitab neid sõnu senisest rohkem. Küll aga jääb temast teistele hää mulje.

Sellepärast, noored, viigem needki kolm sõna rahva sekka, kes pole neid harjunud kuulma ega kõnelema!

Järgmine „Tuleviku Radade“ number
ilmub septembrikuus

ELS,
V.-Maarja Ühisgüm. n.

Kodu varemeil

Hõbepaplid küüru vajunud
minu kodu väraval.
Kõle tuul neilt lehed hajunud,
sammalt kogund katusel.

Trepi astmed kokku vajunud,
katus sisse langemas. —
Toed! Olge ikka hoosad,
koduulmad tardumas.

Aastaid igavikku uppunud,
kui kord kodust lahkusin.
Aastad minu meeli muutnud,
tagasi ma ruttasin.

Leidsin eest vaid küürus paplid,
kodu kopti lillita.
Vaibund on mu lapse laulud,
koldes söed kõik helgita.

Minu selg veel pole murtud,
ees mul helgib eluviir!
Nooruslõõmu täis mu põued,
silmsis särab päiksekiir.

Kodu kaitsma olen varmas,
jäägu pandiks verehind!
Kuni pingutusis, vaevas,
sulen silmad, väsind lind!

VIRULANE,
Valga Progüm. n.

Valitse sini-must-valge!

Mu sini-must-valge uhkelt lehvib
põhjatuulis kargeis, külmis;
mõllavas marus ta kindlalt püsib,
ta võidulaul kõlab päevis ja öis selgeis.

Me rannul, me rajul, saaril ja järvil on
sütitav vaimustav lipp; [levhimas
maad südamest armastet kaitsemas.
[hoidlemas.

Iehvi, oh sini-must-valge, aadete
[kõrge ja püha tipp!

Juhi, sini-must-valge, meid võitlu-
[sisse isamaa

verega võitnud pinna eest!
Sangarlik soome sugu ei taplusis
[üalgi kaotama saa!

Igaveseks taasvabastet põhjala,
[säilita eesti meelt!

Valitse, sini-must-valge!

AINO VALM,
Rakvere Eragüm. n.

Kalmistul

Surnuaias pühalik vaikus,
Arglikult, kartlikult astun.
Tasane huige metsas kaikus —
Siis jälle vaikuses edasi sammun.

Sisemuses valitseb täielik kaos,
Mõtete tühjus ja põud.
Hirm vallutab südant, nagu oleksin
Ja kadunud oleks kõik jõud. [paos

Siis tõuseb küsimus — määratu suur,
Mind matab endasse;
Ta minu ümber kui raudne puur —
Kas vastata suudame?

See küsimus on: mis on elu?
Ta surnuteriigis tõuseb.
Siin, kus vaid sina, su mõtiskelu—
Siin tõuseb ja seletust nõuab.

Me sünnime, elame, sureme, —
Kuid keegi ei vasta — milleks?
Kust tuleb me hing ja kuhu läheme?
Ei vastuseid leia me selleks.

Kuid see on kord meie saatus:
Nii oli, nii on, nii jääb.
Eks selleski ole oma veetus —
Sest tundmatus meelitab.

N. KREUKS,
Westh. Güm..

Murumunad

Õpilane N. Kreuks
murumunadega

Tegime õppekäigu Nõmmele, Mustamäe taga asuvate paemurdude juurde. Sääil leidis murumune nii üksikutena kui ka puhmadena. Maa peaaegu valendas. See maa-ala oli kaetud kidura

taimestikuga ja üksikute kadakapõsastega. Ta oli ka mõnest kohast liivane ja kruusane ja osalt ka kuiv. Suurim murumuna, mis leidsime, on umbes 18 cm läbimõõduga.

HELGA SUITS

Mälestus sügisest

Igal pool on sügis, see värviküllane aastaalg. Linnud, kes kevadel tulnud oma põhjamaisesse kodusse, mõtlevad taas tiibu tõsta.

Vaatlen neid pikki lindude ridu, mis kaugenevad järjest. Imelik tunne valdab mind, tahaksin nagu kaasa lennata nendega sinna kaugele — „imede maale“. Tee on suunatud lõunasse, võib olla ehk salapärasesse Egiptusse või mujale merede taha.

Mõttes siis lendangi nendega. Oleksingi ise nagu üks väike lind. Alguses lendan üle maa. All kaugel lokkavad kollased viljapõllud ja erkrohelised heinamaad. Seal töötavad inimesed, kes niidavad rukist ja heina.

Siis lendame üle linnade, kus säravad kirikute kuplid ja punavad majade plekk-katused. Tunnen, et kõik see on mu ilus põhjamaine kodumaa. Siin tahaksin ma alati elada, kuid loodus on määranud teisiti. Lendame veel kaua, kuni mina, kui esimene len-

daja lõunasse, olen huvitatud igast pisiasjast.

Lõpuks jõuame merele. See ääretu hall meri oma valgete vahulainetega kohutab mind. Tunnen end nii kole väikesena ja tähtsusetuna. Kaua pean lendama ja lõpuks olen nii väsinud, et päris meeeldi tahaksin vajuda mere jahedasse rüppe. Kuid näen valget täppi merel, see on laev. Seal võin puhata.

Egiptus. Näen lõmmunahkseid egiptlasi ja kuulen nende monotoonsel laulu. Olen siis saabunud oma „imede maale“.

Lendame ühe linna üle ja ma näen valgete kuplitega majade ridu ning kirjusid inimeste salku linna tänavail. Ka üle liivase lagendiku käib meie lend, mis ääretu nagu meri. Siin-seal paistavad rohelised, pikatüvelised palmide salad. Need on oasid. Seal askeeldavad naised, hoides õlul suuri kruuse...

Lõpuks oleme saabunud sihile. Teised linnud hakkavad enestele pesi ehitama. Minagi tahan seda tegema hakata, kuid tunnen, et olen jälle inimene ja hakkan igatsema kaugele põhja. Seal on siiski mu õige kodu.

Põhjamaised männimetsad, rukkipõlud ja heinamaad, neid igatsen. Kuid kuidas saan sinna tagasi?...

Ärkan oma unelmaist. Leian end istuvat sammaldanud kivil ja vaatlemas rändlindude kaugenevaid ridu.

R. SUTEMÄE

Kannatus

Kõikidel maailmas rõõmu,
sinul vaid kannatus on.
Ilma jäid sellest sõõmust,
kannus kus sätendab õnn.

Sinul on õnnetu saatus,
mõttelend üllatav, hell.
Aga su elust üks vaatus
mulle ei meeldinud küll.

Oled kui kõikidest jäetud;
siiski sul sõpradering.
Keha kui unub ja jäätub,
sulgub ka sellesse hing.

Sina ja mina, me lahku
läheme, mul on veel ees
võitluste tormavat vahtu,
noorust ja rännakuteed!

Süda veel otsib ja käseb —
teostub ehk eneseleid?
Aga kui armastus väsis,
üksinda kõnnid sa teid.

Taevaste pilvede sina...
terveks teeb õnnetud käed?
Ümber su — valged linad,
nagu sa ise nüüd näed.

Väljas on lumi ja sammub
talvine tuisand päev.
Minul on kulgemisrammu,
Sinul vaid valu ja vaev!

ILMAR LAABAN

Õine Riia

Neelab lampe tuli kee
suu
Väina voogude, sillataladest murt.
Kuu

kõnnib kiirtepid mööda kõikuvat purt
all koidest taeva —
rimpa puret linnutee,
üle ulmas laeva.

Doomi lamumamas puna
paigat kuulaike ala,
lumest punastund, sul,
ketta loojunu tuhast.

Õo ta
langenud sõeauku, kuna
jootis varje õõ humat.

Möödas
süda tuksega vaibund,
maja möödunust aimund.

Keeris algava päeva punalaineis
Väina, vaameis.

Jäätund katuselst torne nõõra ketta
kuma, kaameis.

Mõttekilde spardist

Sport on treneeritud keha treneerimine. Treneerimatud kannatavad sageli südamerikete ja tervishäirete all.

Me teame: terves kehas on terve vaim, aga terve vaimuga pole alati kaasas sugugi mitte terve keha.

*

*

A. ROHUSALU,
Vilj. Poegl. Gümnn.

Mu rinnas kui hõõguvad elavad söed

Mu rinnas kui hõõguksid elavad söed
ja veri täis kirgede lõõmu.
Mul kõrguste poole kui tõuseksid käed
ning südames loomiserõõmu.
See noorus on, mis hinges keeb,
mis südame lõpmata rõõmsaks mul teeb
ja tiivustab suurele tööle.

Üht ilusat juttu mul vestis kord taat,
mis näinud ta muinasmaa rajal.
Säält õnnemaa sadamast väljund nüüd paat
ja õnnest jäänd hinge vaid kajad.
See muinasmaa ta noorusmaa —
kõik see paistis nüüd talle nii kaunina,
et mõteldes süda sai nooreks.

Vist minugi süda kord unistab sest
ja kadunud õnnest a'ab juttu.
Ei midagi kestma jää igavest —
nii kaob ka noorusmaa uttu.
Kuid täna veel ma olen noor,
mu hinges kui tuhandehäälene koor
laulaks suurest lootusest, õnnest.

LILI LÜDIG,
T. L. Tüt. Kommertsgümnn.

Rändad, kuni elad

Ju lapsena tundsid Sa rahutust veres,
mis sunnib Sind rändama maailma-
meres.

Ja eluea rännates tundmata teid,
sageli veedad Sa unetuid öid.
Otsid õnne säält, keda armastad:
pettekujutusis südant endal narmastad.

Mööda hargnevaid rauaseid teid,
mööda lumiste linnade tänavaid
ruttad sihitult sihtidest eemal
ennatuspalavlik punetav palg,
suunurgis valulik igatsev tukse.
Kes küll kord avaks Su mõtete ukse?

Kas kunagi leiad Sa ulmade saare
kauneima aarde!
Või on hilja, juba uude pessa len-
nand lind?

Oled kurb, ei Sust keegi hooli
vaid veel öeldaks, vastu naerdaks:
ole optimist!
Elu põlgab, vihkab halisemist.

Aga kui mõtete tõmbetuul
vuhiseb rännakuist väsinud pääs,
jäätab Su endine lustakas luul
ja põsed on silmaveest arktika jääs.
End uuesti kogud, veel alustad pooleli
rändu,
sest valus on istuda möödunu haul.

Ja uuesti mööda rauaseid teid,
piki kivega sillutat tänavaid
lähed uute lootuste tiivul,
ent silmis on juba õnneturm.
Nii kaua ruttad veel aegade viivul,
kuni Sind maailmast lahutab surm.

RINGVAADE

VINIFRED VUNK,
Pärnu L. Tüt. Gümnn.

Pärnu Linna Tütarlaste Gümnaasiumi õpilasingide tegevus

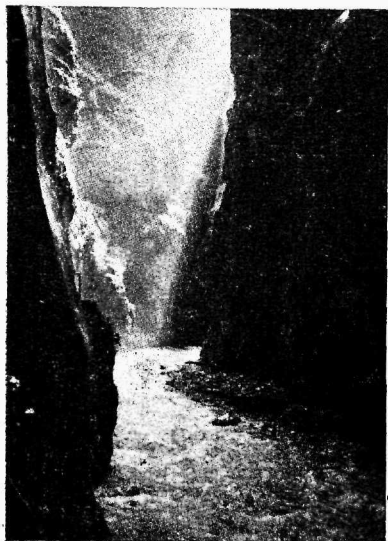
Paljud „Tuleviku Radade“ lugejad on käinud kindlasti Pärnus, meie suurimas supellinnas. Tahaksin meelsasti tutvustada teid, armsad tulevikuradala- lased, Pärnu Linna Tütarlaste Gümnaasiumi eluga, õieti PLTG-i organisatsioonidega. — Uue korralduse alusel töötab PLTG-i ainult veel viimane lend, kuna järgmised klassid kuuluvad Pärnu II Gümnaasiumi, progümnaasiumi ja II reaalkooli.

PLTG-i suurim õpilasing on „Lotos“ 116 liikmega. Nimetatud õpilasingühing asutati 1919, seega aasta hiljem kui kool. Aastate vältel „Lotosel“ on olnud suur osatähtsus meie õpilaselus. Lotoslased töötavad õpilasingu kirjandus-, muusika- ja spordiosakonnis. Kirjandusosakonda on koondunud kirjandushuvilised noored, korraldades mitmesuguseid referaat-õhtuid jne. Pälvib tähelepanu „Lotosel“ kirjandusõhtu A. H. Tammsaare austamiseks, mis peeti 9. veebr. s. a. Kõiki kirjandusõhtuid kaunistavad ettekanded muusikaosakonna liikmeilt. Muusikaosakond töötab tihedas kontaktis kirjandusosakonnaga. Kavatsusel on korraldada helilooja A. Kapi õhtu, kus kavas oleksid juubilaril helitööd. — Olgu nimetatud, et „Lotosel“

on oma raamatukogu, mis leiab laialdast kasutamist. Iga kuu esimesil päevil annab „Lotos“ välja seinaja- kirja „Lotos“. — Kehalise kasvatuseest hoolitseb „Lotos.e“ spordiosakond, millel on seljataga viljakas tegevus. „Lotosel“ naiskond on Pärnu naisõpilaste käsipallimeister. Möödunud aasta võisteldi ka naiskondadega väljastpoolt kodulinna.

„Lotosel“ tegevust kroonib iga-aastane pidu novembris, millega tähistatakse kooli ja „Lotosel“ aastapäeva. — Lotoslased töötavad käsikäes Pärnu Poegl. Gümnn. õpilasinguga „Püüe“. Ühisel üritusel on tuntud „Pylotii“ nime all. Praegu on „Lotosel“ vanemaks õp. M. Linnolt.

Teine PLTG õpilasing — „Ajalooring“ — on veel üsna noor, jaahuaris- pühitsesime esimest aastapäeva. „Ajalooringi“ asutasid dir. G. Kõöseli õhutusel mõned ajaloo huvilised õpilased. Praegu on ringi ümber koondunud mõnikümmend ajalooost huvitet noort. „Ajalooringi“ ülesandeks on õhutada õpilasis huvi ja armastust peamiselt oma maa mineviku vastu, kuid sellega tutvutakse ka üldajalooga enam, kui seda lubab õppekava koolis.

Partnali klamm

Käesoleval õppeaastal jätkub ajalooliste referaatide sari Vana-Kreeka ajaloost. Ette on kantud referaate Kreeka usust, kombeist, olümpiamängudest jne. — „Ajaloos Ringi“ liikmed on tutvunud ka PLTG-i arhiiviga. Arhiivitöö pakub väga suurt naudingut, kuna esimesed raamatud ulatuvad tagasi möödunud sajandi 30-ndais-

se aastasse. Meenub põnevus, millega otsisime Lydia Janseni tunnistusi. Kliseed ühest tunnevad vist kõik Mihkla õpperaamatust, meie aga nägime seda originaalis.

Suurt huvi äratasid „Ajaloos Ringi“ näitused Eestis käibelolnud rahadest (esimesed olid 16. sajandist) ja ajaloolisest belletristikast.

Möödunud suvel korraldas „Ajaloos Ringi“ matka Saaremaale. Pärnust sõideti laeval Kuressaarde, kust matkati jalgsi kaugemale sisemaale. Ekskursiooni sihiks oli pakkuda õpilasilole huvi ajalooliste ja looduslike väärtamisväärsuste näol. Matkamine iseenesest pakkus suurepäraseid naudingut, kosutades õpilasi pärast koolitööd. Käidi Kaarmal, tutvuti maalinna ning kirikuga, külastati Vilsandi lindude-riiki jne.

PLTG-i õpilased kuuluvad peale nende ühingute veel kodutütarde ringkonda, gaidmalevasse ja valvetaaride klubidesse. Iga õpilane on kuskil organisatsioon, organiseerimatuid õpilasi on õige väike protsent, kuna mõlemad kooli õpilasuühingud ka neid köidavad, kes mujale ei kuulu.

Pärnu tütarlapsed läkitavad kõigile koolinoortele parimaid tervitusi!

MALE

Ülesanne nr. 7.

Valged: Kc2 ja Rd3 (2),

Mustad: Ka2 ja Ea3 (2).

Valge algab ja kaostab 5. käiguga.

Ülesande õieti lahendajate vahel loositakse „Eesti Male“ kaks aastakäiku. Lahendused saata hiljemalt 3. juuniks k. a. aadressil: H. Kerv. Pgl. Komm.-g., Sakala 51, Tallinn.

*

29. märtsil k. a. toimus Tallinna Koolinoorsoo Malemeistrile ja teistele meistrivõistlustis osavõtnuile auhindade jagamine. Samal päeval Ha-

ridusministeerium kinnitas Tallinna Koolinoorsoo Maletajate Ühingu (TKMALÜ) põhikirja, määrates Ühingu hooldajaks hr. nõunik J. Grünt-hali, kes on tuntud suure malesõb-rana.

*

TKMALÜ asutajate koosolekul valiti TKMALÜ ajutine juhatus, koosseisus: Ü. Elango (Tehn.-g.), H. Kerv (Komm.-g.), E. Pintik (Kaub.-kk.), A. Renter (Prants.-lüts.) ja E. Sari (Pr.-lüts.).

*

TKMALÜ peakoosolek peetakse k. a. mai kuu lõpuosas!

Kriitika

Õpilastele sobiv teatrerepertuaar

Kriitilisi märkmeid Tallinna kutseliste teatrite 1937/38. hooajal lavastatud näidendite alusel.

Õpilane on alati olnud selleks huvide ristumispunktiks, kellele igal vaimsel alal leidub rida suunanäitajaid. Leitakse tihti, et mõnigi asi — mõnigi raamat, kino- ja teatrietendus kannatab sõna all „ebasobiv“; samas jällegi püütakse leida lahendusi, mida pakkuda õpilasele välismärgi — „sobiv“ all. Ja nii ristuvad huvid, suunad ning maitsed, jõuavad teinekord lahkarmavisteni.

On ju tõsiasi, et õppival noorel ei maksa eluga (sama maksev ka reaalelu matkivate kunstide kohta) tutvuda „tagahoovide“ kaudu. On paremaid teid, ilusamaid ning vaimselt ja arenevale mentaalsele sobivamaid. Samuti oleks vääramus, et õpilast tuleb hoida mingis lilleses muinasjutuvaimus, et hea oleks, kui ta teatrerepertuaari valikul suudaks piirduda ainult lastenäidenditega. Kõik muu on vähemalt kaudselt kahtlane või muidu ettevaatusele äratav.

Otsekohe teatrerepertuaari vaatlemisel üle minnes peab kinnitama, et viimane väide polegi päritud pahatahtlikest ringidest. Tõesti meie käibelolevate lavateoste intriige armastatakse ehitada üles asjaoludele ja probleemidele, mida ei saa igakord pidada sajabrotsendilisel vastuvõetavaks. Armastatakse ju nii tihti meie näidendis lüüa profiiti seltskondlike kommentide ja moraalil arvel, et otse imestuma paneb, kui vähe on meil teisesisulist lavarepertuaari. Muidugi vabandatakse enast „publiku maitsega“, halva publiku halva maitsega, mille kohta tõesti ei saa olla mingit heakskiitu.

Õpilane käib vähe teatris. Tal pole selleks õieti aegagi ja tundub, et tänapäevateater on küll mõeldud täisealistele. Kui aga needki üksikud korrad on sattunud valesse kohta ja õpilasele teatris on jäänud mülje, et seal ei osata labast eraldada kunstilisest, siis tõesti kannatame ebasobiva teatrerepertuaari all. Ja tuleks tõm-

mata kindlad piirjooned — missugused etendused kõlbavad õpilastele, missugused mitte. Seega pole tahetud sugugi ütelda, et teatris näidatakse midagi „keelatut“, mis veel enam võiks tõsta huvi, vaid seda, et teatris tühtipeale mängitakse n. ö. „publiku lõbuks“ tühipaljast ja sisutut reper-tuaari, mille vaatamine õpilase seisukohalt ei evi plusse. Ning õpilase kunstile kalduv ja teadmisi täiendav mentaliteet nõuab igalt poolt oma osa. Hea oleks muidugi, kui see osa ei kannataks sõna all „kerge“, oleks rikkalik ja võltsimatult sisukas!

Tavaliselt jagatakse teatrerepertuaari klassiliseks väärtrepertuaariks, mida mängitakse ikka ja alati, ja esimesest vähema ning lokaalse tähtsusega hooajarepertuaariks. Sest kui palju häid näendeid peavad meil vastu ainult ühe hooaja. Hiljem nad sisulise aktuaalsuse puudumise tõttu on kahtlematult vastuvõetamatud. Peab ütleva, et mainitud nähtuse all kannatavad peamiselt meie oma autorite näendid. Nii meie tunnustatuima lavakirjaniku Hugo Raudsepigi näendid põevad ilmsesti sama puudust. Puudub nimelt sisuline püsivus, mis teeks draamateose igal ajal kättesaadavaks:

Kui nüüd võrrelda neid kahte liiki lavateoseid (kahjuks teine liik ületab kaugelt esimese), siis peab ütleva, et soovitavaks tuleb pidada esimest. Niisiis oleks õpilase seisukohalt otstarbekohane valida teatrireper-tuaari isegi klassilise väärtuse järgi.

Mis nüüd puutub teise ossa, siis ka siingi on vähemalt pool seda tarvilikku ja sobivat, millesse süvenemine õpilasele oleks kasulik. Kuid ülejäänud teatriosa võiks tõesti jätta nende „vaatamata näidendite“ arvele, mis nii-kui-nii jäävad vaatamata. Meie kõikide teatrite aastarepertuaaridega täieliselt kontaktis olla on raske isegi teatrikriitikuil, rääkimata õpilasist. Sellest juhtub, et õpilane teatri suhtes võiks kasutada teatud valimismeetodit, eelistades mõnele lavateosele teist, ennekõike aga püüdes olla kontaktis klassilise repertuaariga.

Nii mitmeltki seisukohalt oleks kerge teatrilte teha etteheiteid. Seda tehaksegi

õieti, kuna igapäev kuuleme, et meie lavakujudel pole liha ega verd, et nad ei kujuta inimesi, vaid teatud ametisikuid: peremehi, sulaseid, teenijätüdruid jne. See oleks üks seisukoht. Teisest küljest võiksime teatrite teha etteheiteid algupärase väärtrepertuaari puudumise tõttu, kuid see pole õieti teatrite süü, pigem lavakirjanike, kes meelsamini toodavad „lõbusat“ ja „magusat“, viimase ajal tuntud nimega „rahvatükki“. Näitlejate pärast me ei tohiks nuriseda, kuna need küllaldaseltki püüdlult võtavad omi osi. Nii jääks vaid üle heita pilku, kuidas ja millistel põhjustel vastuvõetav on olnud meie teatrite hooajarepertuaar õpilase seisukohalt. Ja selle analüüsimisele asumegi.

Kuna tõesti kannatame algupärase väärtäändendite puudumise all, siis tõesti vägagi sisuka, tõeliselt siiski aga mingi hädaabi-näidendi ilmet kandva osa täidavad dramatiseeringud. Neid produtseeritakse meil tuntud kirjanike üldtuntud romaaneist, et esiteks täita lünki algupärase lavakirjanduses ja teiseks — esitada laval juba kirjanduslikult läbilõõnud kujusid, kellel juba publikuga varem vastavasisuliste raamatute kaudu kontakt olemas. Nii ühelt kui teiselt seisukohalt tuleb seda repertuaari just õpilasele pidada õige sisukaks. Õpilase kontakt kirjandusega on kooliski nõutav — siin saavutame aga kaks asja ühe hoobiga: huvitava lavateose kaudu tutvume ka romaani faabulaga. See muidugi ei tähenda, et vastavasisuliste romaanide lugemine pärast dramatiseeringu jälgimist on otstarbetu, kuid pole tõesti alusetu arvamus, et nii mõnigi õpilane koolisnõutava kirjanduse osas huviga vaadatud dramatiseeringu arvel on saanud mõnegi hea numbri. Ning juhtub niisugust asjagi, et dramatiseering on mõnikord parem romaaniist ja suudab meid kaugelt tihedamalt siduda tegelaste hingeelu ja nende võitlustega kui raamat. Siin peitub võti õpilase seisukohalt dramatiseeringu hindamiseks.

Ja peabki nentima, et meie dramatiseerijail (peamiselt Särev) on õpilase seisukohalt õnnelik käsi olnud. Kõik need Lutsu Tootsi-lood teatrilaval („Kevade“, „Suvi“ ja „Tootsi-pulm“) on õpilase seisukohalt tere-tulnud, samuti Tammsaare teoste mõlemad silmapaistvad dramatiseeringud („Andres ja Pearu“ ja „Kõrboja peremees“) kui ka Mälgu teosed („Õitsev meri“ ja „Taeva palge all“).

Ning just nimetatudki moodustavad meie dramatiseeringute väärtusliku ja teataval määral klassilise osa; muidugi ainult meie teatrite seisukohalt.

Dramatiseering on kahtlematult publiku seisukohalt vähenõudlikum lavavorm kui

pärisnäidend, rääkimata teistest keerulise-matest draamaliikidest. Võib-olla sellest ongi tingitud keskpärase publiku armastus dramatiseeringute vastu. Tahetakse kõike seda, millest varem huviga loetud, ka oma silmaga näha. Nähaksegi, ja osatakse tunda sellest elamust. Nii on dramatiseeringud, õieti huvitavad teisendväljaanded üldläbilõõnud romaaneist, mis on vastuvõetavad niihästi nõudlikule kui ka keskpärasele teatripublikule, eriti aga õpilasele. Ja kui neis romaaneistendeis esinebki vahetevahel mõni „nõks“, mida humoorselt harjumusekohaselt tavaliselt tituleerime „rahvapärasureks“, see veel ei tee meile nimetatud dramatiseeringud ebasoovitavaks ei õpilase ega ka kellegi teise seisukohalt ega nihuta pealt välissilti — „sobiv“. Kui aga siiski ka dramatiseeringute hulgast otsida „musti lambaid“, siis kooliõpilase seisukohalt „Tagahoovis“ on vastuvõetav liiga naturalistliku, elu negatiivsusi ja varjukülgi matkiva üldkäsitlese tõttu, samuti ei saa pidada soovitavaks kaht ülejäänut hooaja dramatiseeringut — „Metsalise rada“ — äärmiselt terava poliitilise ja üldiselt haig-lase tendentsi tõttu, samuti ka „Musta suve“ kui vähenõudlikul taustal vana halba asja meeleuletavat. Laiendades aga üld-maitset ja hinnangut, võiks siiski ütelda, et hooaja dramatiseeringud õpilase seisukohalt on peagu täiesti veto-vabad, veelgi rohkem, isegi soovitavad.

Et klassiline repertuaar õpilasele on enam kui tarvilik ja kohane, sellest oli juba juttu. Kahjuks ainult, meie teatrid ei näi suutvat kanda klassilist repertuaari. Iga teatri eluküsimus on tihedalt seotud kassa huvidega ja ainult harukorral vilksatab läbi hooajakava mõni klassilise päritoluga tükk. Toreda asjana pakkus meile sellest seisukohalt Töölisteatri „Romeo ja Julia.“ Vahepeal võiks tekkida küsimus, kuidas üldse meie noored saavad kontakti vanade nähtud nii hädatarviliste klassiliste paladega, kui meie teatrid neid mängida ei riski. Otsida kontakti aga teatriga kõige muu kui klassilise väärtrepertuaariga, mis on õieti pärisosa teatrikunstist, on aga enam kui artistlik. Nii oleme ajutiselt sattunud kuidagi sotsiaalsesse ummikusse ja vastuollu suurte vanameistriga ä la Shakespeare. Loodame siiski, et tulevikus asi paraneb.

Mis puutub muusikalavastustesse, siis siin ooperid õpilase seisukohalt on üldiselt soovitavad. Näib õieti, et õpilased ongi peamised ooperiküllastajad, kuna meil saadid sel puhul on kõige rohkem hõredamad ja õpilasi koolide kaudu juhitakse teatrisse. Ooper on aga väga suursugune ja ka vaatajalt paljunõudev lavavorm. Miks meil õieti alati kurdetakse, et ooperid on igavad! Kas pole see tingitud sellest, et me

Väliseestlaste perekond oma põllul

ei suuda mõista oopereid; me küll suudame vaadata neid, kuid mitte kuulda, kuulda vähemalt mitte nii, et ooper samal ajal silmale ja kõrvale oleks ühtlaselt tervik. Või kannatame halbade ooperite produktiooni all? Pole kahtlust, et tuleb palju vaadata „igavaid oopereid“, enne kui jõutakse huvitavate ooperiteni. Ning mida varem nende „igavatega“ peale hakata, seda parem. Siis on rohkem väljavaateid jõuda võimalikult pea kunstiliselt küpse ja täisväärtusliku teatrikülastajani. Sellelt seisukohalt tuleb ka ooperit kahtlematult soovitada.

Mäletan enda käest, kui raske on jälgida ooperit, mille muusikaline osa jookseb kuidagi „mööda külge maha.“ Pingutad ja pingutad, siiski lõppeks jõuad ummikuni, millest enam edasi ei saa. Pole seepärast kahtlust, et just ooper on teatrikäija intelligentsi proov, mis nõuab eelkõige distsipliini ja kasvatust. Oopereid ainult nii, nagu nad meile paistavad laval, võtta ei saa. Ja kuna sisu, faabula, ooperite juures on teise järgu tähtsusega, valdavas enamuses isegi naiivne, siis sellelt seisukohalt etteheidetega esinemiseks ka pole põhjust. Jääb vaid üle soov: õpilased õppige oopereid hindama!

Kui jälgida meie hooaja kolme operetilavastust („Tatra tüdruk“, „Sügismanööver“ ja „Rose-Marie“), siis õpilase seisukohalt pole siin midagi märkimisväärselt soovitatavat ega ebasoovitavat. Operett on lõpude-lõpuks rikkalik ja tore asi, võib-olla kohati siiski liialt tore ja üldilmelt kerguse all kannatav; operetiga kui vähemalt huvitava lavaliiigiga, peaksid siiski kõik vähemalt tutvuma.

Järjekorras oleme lastenäidendite juures. Need jagunevad meil kahte: nukuteatri

lavastused ja tavalised lastenäendid. Gümnaasiumiõpilaselst lastenäidendite vaatamise nõudmist oleks tõesti absurdne, kuna need on mõeldud peamiselt algkooliealistele. Ja kui vaatatagi Draamateatri neid „Aladini imelampe“, „Väikesi lord Fauntleroy'sid“ ja nukuteatri ning nukuteatri „Lillhaldjaid“ ja „Mänguasjade mässu“, siis peadki konstateerima, et oled sattunud lõbusasse ja rõõmust rõkkavasse mudilasteperre. See aga kaugelki ei ütle veel, et „Väike lord Fauntleroy“ poleks olnud vaatamisväärne ka täisealistele. Sama maksab ka viimase nukuteatri parima etenduse „Varastatud unenäo“ kohta, sest nukuteater peaks olema tehniliseltki huvipakkuv. Ärgu igal juhul ennast peetagu „suureks“ ka tõeliselt „väikeste“ etenduse puhul!

Kui nüüd asuda nende pärisnäidendite lahkamisele, siis tundub, et siit leiab, kummaline küll, kõige vähem soovivat. Ometi peaksid ju viimased olema sisukaim osa aastarepertuaarist! Siiski näidendeid, mida õpilase seisukohalt pidada soovitava, leiame vähe. Siit järeldub, et teater pole otsekohe kohandatud õpilase maitsele, viimase huvi ja tarviduse kohaselt, vaid ikkagi täiskasvanuile, kes tulevad teatrist otsima huvi ja vaheldust. Nii on ka mitmete näidendite probleem huvipakkuv ainult täisealistele (näit. „Inimesed ajufääli“), suutmata kaasa tõmmata alles murdeas rabelevat noort.

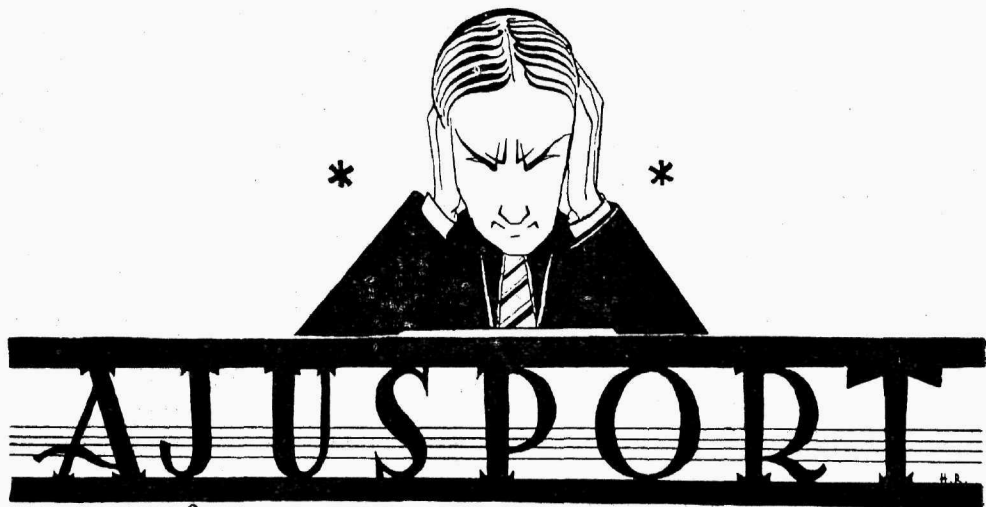
Näidend, mida tõeliselt võiks igale soovitada, on Viktor Gussevi „Kuulsus“ Draamateatri lavastuses. Selles näidendis on elujõudu ja hinge, vähem päevaprobleeme ja väiklast tolmukeerutamist. Ka tegelaste suurepärase mäng tagab selle toreda lavateose üldhuvitavuse. Kui minna edasi,

siis juba oleme õhkkonnas, kus probleemid õpilase seisukohalt on ära nihkunud. Siiski, kahtlematult toredate ja suurepärase näidenditena võiks veel võtta Pagnoli „Tseesarit“, mis oli käesoleva artikli autori arvates parim hooaja jooksul nähtud kuuekümnest teatrietendusest, samuti veel „Valget taudi“ ja „Raudset kodu“, mis näidendina ei evi just suuri vourusi, on aga huvitav meremeeste elu seisukohalt. Kõik ülejäänud on kuidagi mittevastuvõetavad. Töölisteatri repertuaarist „Mehe küljeluu“, „Rätsepä Sillamatsil“ ja „Kraavihallid“ kannatavad tõeliselt sõna „rahvatükk“ all. „Inimesed ajujälä“, nagu juba oli juttu, pole probleemilt õpilasnäidend, kuna „Kolmekrossi ooper“ on jällegi liialt must, liialt tumedate tüüpide paraad. Samuti veel eelmise hooaja repertuaarist mängitav „Tütarlaps tänaval“ on sisult liiga sentimentaalne — naiivne. Draamateatri vastseist lavastusist „Daam kameeliatega“ on samuti kannatav sentimentaalse tendentsi all ega sobi ajaliseltki meie õhkkonda. Jaigi „Põrgu“ oli plahvatuseks ja süvenemiseta päevaküsimuste ristlemiskohaks igatahes ainult täisealistele ja Mälgu „Sikud kaevul“ liialt tühipaljas jant. „Estonia“ lavastustest on „Figaro pulmad“ kahtlematult tore asi; kuipalju seal on aga õpilasele sobivat, see on suuresti küsitav.

„Mees, kelle käes on tumbid“ polnud aktuaalnäidendina nüüd küll mõeldud õpilastele, samuti ka „Juuraku Hulda“ tundub küll olevat huvitav lugu ühe maatüüruku otse uskumatust edust linnas, siiski millegi erilisega vaadeldavalt seisukohalt ei hiilga. Samuti ka Hugo Raudsepa „Vedelvorst“, mis muuseas haruldaselt kaua on püsinud „Estonia“ mängukavas.

Nii järeldub, et see „pärisosa“, tõeline ja otsene osa lavalt-pakutavast, mis on mõeldud tavalistele teatrikülastajatele, pole just õpilase seisukohalt kuigi hindamisväärne. Midagi pole ju katki, kui õpilane tungibki nende nn. „pärisnäidendite“ valda ja sealts katsub ammutada oma osa. Üks on aga sel juhul kindel ja nimelt see, et viimatimainitud osa evib kaugelt väiksema tähtsuse õpilase kasvatamisel ja kujundamisel hea maitsega, soliidseks ja haritud teatrist huvitatud inimeseks kui varemavaldatud võib-olla isegi lapsikumad ja pealtnäha tühised lavalt-pakutavad näidendiliigid. Et aga õpilane peab olema kontaktis teatriga, see peaks olema vääramatult kindel. Hea ainult, kui selle kontakti süvenemiseks, lepinguvahekorras, oleks hea, hästivalitud ja kasvatav, üldsonastatult — sobiv teatrirepertuaar.

R. R.

Kirjandusmõistatus nr. 20

1) 20, 8, 3, 8 — 20, 21, 3, 10, 11, 8 = E. Särgava sünnikoht.

2) 11, 8, 7, 20, 8, 20, 8, 14, 17, 4, 16, 13, 8, 22, 8 = E. Särgava teos.

3) 1, 8, 10, 8, 11, 8, 16 = tegelane E. Särgava teosest.

4) 23, 7, 9 — 7, 21, 11, 22, 8 — 9, 14, 4, 14, 4, 17, 4 = E. Särgava teos.

5) 1, 8, 11, 22, 8, 10 — 16, 2, 14, 1, 8, 16 = E. Särgava novell.

6) 12, 8, 2, 16, 9, 10 = E. Särgava novellikõgu.

Lahenduse võti:

1, 2, 3, 4 — 3, 2, 1, 2 — 5, 3 —
6, 5, 7, 8, 3, 3 — 9, 10, 4, 8, 11, 10 —
12, 9, 9, 13, 9, 11 — 12, 8, 4, 14 —
12, 4, 15, 16, 15, 2 — 9, 7, 11, 9, 17, 4,
13 — 14, 9, 18, 9, 11, 9, 19, 7, 13 —
15, 5, 7, 20, 2, 15, 5, 13, 13 — 15, 8, 8,
14, 4, 12, 5, 1, 1 — 16, 5, 5, 14, 8, 13,
5, 3, 3 — 20, 8, 3, 8, 12, 5, 2, 16, 16 —
15, 8, 8, 11, 9, 14 — 8, 3, 3, 9, 1, 8, 3,
3, — 13, 9, 2, 16, 9 — 17, 2, 14, 10, 2 —

15, 8, 4, 12, 1, 9, 7, 9 — 7, 9, 11, 11,
8 — 1, 4, 10, 2, 14, 8, 16.

Lahenduse võti:

„Minu nimi on Johann Eduard Peeter Paul Pukski Ehregut Leberecht Kohvikott Kaalupomm Soolatonn vanapoiss Kaarel Annemann, teise gildi kaupmehe herra Mudilas“.

Tsitaat „Rahvalalgustajast“.

Mõistatuste koostaja: Elsa Nurk,
Türi Majandusgümnaasium.

Silpmõistus nr. 21

da — e — ge — gu — gus — he —
he — här — is — ja — ja — jad —
jõu — kii — ku — kur — li — lii —
lik — lin — lu — lu — lu — mar —
mas — mi — mi — ne — ne — ne —
nee — nis — nu — nud — nä — o

o — ra — rah — san — seks — si —
sil — ta — ter — tu — tu — tud —
uus — va — vad — val — õn — õn
— ä — ü.

Antud silpidest koostada 10 E. Sär-
gava teose pealkirjad.

Kr. KALDMA,
Võru Progümnaasium

Võtmemõistus nr. 22

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60

1.—13. August Mälgu teos, 14.—26.
H. Sienkiewicz'i teos, 27.—39. „Jean
Christophe'i“ autor (eesn. ja nimi),
40.—57. Oskar Luts'u teos, 58.—60.
Eesti noorsookirjanik (nimi).

Lahenduse võti:

I 18, 58, 50, 2, 32, 32, 3, 44 — 5, 7,
4, 31, 40,

II 10, 8, 17, 40, 1, 33, 60, 39, 31, 11,
9, 32, 58, 44, 14, 31, 40, 24,

III 39, 45, 44, 46, 44, 54, 32, 53, 49,
32, 51, 44, 31, 1, 52, 58, 58, 27, 31, 26,

IV 19, 31, 38, 34 — 4, 30, 31, 38,
28, 35, 37,

V 55, 12, 13, 15, 41, 4, 31, 41, 20,
VI 55, 36, 16, 26, 50 — 19, 57, 56,

47, 23, 59, 60,

VII 6, 21, 42, 47, 4 — 6, 22, 21, 44,
55, 44.

VIII 55, 48, 25, 2, 41 — 2, 43, 29,
31, 44, 44, 31, 28, 34, 38.

I Eesti keeleteadlane (eesnimi ja
nimi),

II elektri kasutamise haiguste ära-
tundmiseks,

III põlvnemisõpetus,

IV gümnaasiumilõpetajate võistlus-
kirjandiga III koha saaja käesoleval
aastal (eesn., nimi),

V uhtmaa,

VI muhameedlaste jumal — mõiste
muusikast,

VII V. Adams'i teos,

VIII Baieri lõunapoolseim osa —
vastuvõtmine.

Käesolevas mõistatuses omab üks
täht mitu numbrit.

Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Eesti Büroo teateid

Reisivõimalusi Hollandi noortele

Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Hollandi Büroo on saatnud meie büroole pidevalt oma ajakirja „Internationall Jeugdverkeer“. Selle ajakirja märtsikuu numbris leiame järgmise kirjutise:

SUVI LÄHENEB !

Suvi läheneb ja kooli- ja kodutöö vahel tehakse plaane suvisteks rännakuteks kodumaal ja reisideks välismaale. Meie ühing tuleb ka oma ettepanekutega ja esikohal oleks noorte kodu Noordwyk'is.

NOORDWYK.

Esimene rahvusvaheline noorte kokkutulek Noordwyk'i 1937. aasta suvel oli suureks eduks ja nüüd tehakse eeltöid ka 1938. aasta kokkutulekuks. Meie liikmeil peab olema võimalus veeta koos oma suvevaheaja noortega mitmesugustest maadest. „Kokkupuutumine välismaalastega“, see on meie noorteühingu tähtsaimaks eesmärgiks, koos välismaa noortega tuleb elada, sportida, mängida, ette võtta rännakuid.

Noorte Kodu on ehitatud üles noorte töötute abil. Ta on moodne ehitis, praktiliselt ja tervishoidlikult otstarbekohaselt sisustatud: 2 suurt magamisesaali ja 1 väike magamisesaal pesemisevõimalustega ja tušiga võivad vastu võtta 48 külalist.

Ümbrus. Asudes pikuti düünide veerel, maja omab omaette maala. Avar vaikne rand on kergesti kättesaadav.

Vanus: Poistele ja tütarlastele 17—22 aasta vanuses.

Kestvus: Noorte Kodu on avatud 4.—7. juunini ja 16. juulist 27. augustini.

Tasu: Täis pansion: esimene nädal (ühes sõiduga jaamast koduni) 14 guldenit. Iga järgnev nädal 13 guldenit. Päevakaupa 2 guldenit päevas. Tasu ekskursioonide eest. Iga nädal korraldatakse 2 suurt ja 1 väike ekskursioon. Kogu nädala tasu oleks umbes 6 guldenit, kuid võib osa võtta ka ainult üksikuist ekskursioonest.

Teadaandmine. Nelipühiks tuleb ette teatada hiljemalt 15. maiks ja suveks 15. juuniks. Ühtlasi tuleb iga nädala eest ette maksta 5 guldenit ja nimelt arvel 191508. Ülejäänud osa tasutakse saabumisel.

Soovi korral võib saada prospekte hollandi ja 3 võõrkeeles, samuti sooviavalduse blanke.

VÄLISMAA.

Meie esialgne välismaa kava sisaldab järgmist:

Mr. Dixon, Buckhurst Hill'i tuntud juhataja, lahkub oma kohalt ja avab London'i südalinnas rahvusvahelise noortekodu. Rahvusvaheline suvekoondis, milline peeti möödunud aastal Ober-Kassel'is, tuleb see aasta vististi kokku Inglismaal. Sellest võivad osa võtta hollandi poisid 13—16 aasta vanuses. Surrey Crest lõuna pool Londonit võtab vastu sel aastal poisse 18—22 aasta vanuses.

Spordielust „Rotschuoheimi“is Šveitsis võtab osa tänavu 2 rühma, 15.—30. juulini ja 29. juulist — 13. augustini.

Proua de Liniers avab oma külalislahke maja Menton'is Rivieral 21le rühmale.

Loss Cumberland Gmunden'is on avatud ühele rühmale 15—19 aasta vanuses 22. juulist — 7. augustini.

Ka Soome on ühe väikese rühma eesmärgiks, kes sõidavad härra ja proua Krafft'i juhatusel.

Lugaano järve juures on avatud tore noortekodu kõigi maade noortele, alates 25. juulist, vanus 15—18 aastat. Saksamaa jaoks on koostamisel kavasid viibimiseks Harz'is. Rootsiga kavatsetakse teostada vahetust, esiteks tuleks rühm rootsi poisse ja tüdrukuid umbes 3-ks nädalaks Hollandi, kus neid vastu võetakse perekondades, siis lähevad rootslased koos hollandlastega augusti algusel Skandinaaviasse.

Samas numbris tuuakse teateid, mis on saadud õpilaste rahvusvahelise kirjavahetuse büroo tegevuse kohta Šveitsis. Muu seas annab seal ka üks noor korrespondent nõu, kuidas kirju tuleb vahetada. „Püüdke nii palju kui võimalik tungida oma korrespondendi hinge, asetades kõige mitmekesisemaid küsimüsi kõige mitmekesisemate alade kohta. Ka teie korrespondent peab asetama teile küsimusi, millele teie täpselt ja tõsiselt peate vastama. Jälgige käekirja ja seda, kuidas keegi alustab ja lõpetab kirja. Süvenege sisusse, kas on ta seotud või sidumata. Kirjavahetuse kaudu on võimalik teist tundma õppida.“

Kaks kirja Pariisist

Pariis, 19. veebruaril 1938.

Kallis preili Frida!

On möödunud juba nii palju aega päevast, mil Teile viimati kirjutasin. Oleksin Teile nii meelsasti toonud oma õnnesoovid uueks aastaks veel enne vana aasta lõppu... kuid, paraku olin niivõrd tegevuses, et ei leidnud selleks aega kogu detsembrikuu jooksul.

Soovin Teile nüüd parimat parimast uueks aastaks ja kõike, mis ial võiks Teile rõõmu valmistada ning katta Teie elutee ilusamate õitega!...

Minule oli läinud aasta õige kurb. Seda peamiselt just mõnede lähemate sugulaste kaotuse tõttu. Seevastu 1938 näib toovat uusi, paremaid väljavaateid tulevikku! Oleme saanud häid tellimisi oreleitele, ühe Beyrouth'i katedraalile, teise ühe Prantsusmaa kirikule. Viimane tuleks 67 mänguga 5 klaviatuuril!

Tellimisi on üldse õige rohkesti. Varsti alustame ka uue töökoja ehitamisega. Uus ehitus nõuab meilt kindlasti suuri rahalisi pingutusi, nagu Te seda vist küll ise võite arvata. Viimasel põhjusel ongi mul kartus tekkinud, et meie Eestisse sõit võiks luhtuda. Olen tast oma mehele juba rääkinud, olen talle ka Teie huvitavaid rahvariideid näidanud ja loodan teda igal juhul sõidu jaoks võita.

Sel reisil mu mees kasutab kindlasti juhust orelite jällenägemiseks, mida ta ja tema isa enne 1914. a. on häälestanud.

Kas olete ka lähemalt informeeritud Teie suurest laulupeost? Kas ootate ka väliskülalisi? Kas ehk avaneks võimalus minu mehel kanda ette seal prantsuse muusikat? Niisugusel juhul oleks teda ka kergem Eesti sõidu jaoks võita!

Mu mees on parajasti Bretagne'is, kus ta üht vana, 500-aastast orelit parandab. Orelit välisehitused on rikkalikult kaetud kaunistustega. On lootust, et vana orel peale korralikku reparatuuri oma endise ilusa hääle tagasi saab.

Tunnete Teie le Val-de Grace'i? Praegu asub seal üks vana endine Panthéon'i orel. Kui ma seal vahel kuulan vana orelit sügavaid helisid, siis saan seal, vanade barokkvõlvide all, nii haaratud, et unustan kõik endast ümbritseva. Mulle tundub, nagu tõuseksid esile vanade karmeliitide varjud oma vanades riietes... Puuduvad vaid praevardad, mis ju kloostrile nii iseloomustavad! (Siin asub nüüd sõjaväehaigla). Viis on nii haarav, et tema lõppedes võtab aega, enne kui olen suutnud end täiesti koguda. Imelik, mõtlen, need vanad, vanad müürid — ja mina, vaid väike XX sajandi pariisitar oma lühikesis riideis ja alatises võitluses ruttava kellaosutiga!...

Pikaks kujunes kiri, loodan, et ta Teile tõi naeratuse ja soojust minu sõprusest...

M. KANIG.

Pariis, 19. veebruaril 1938.

Mu kallid väike preili Frida!

Ma kirjutan Teile masinal, kuna mul pole enam tilkagi tinti findipotis.

Ma kardan väga, et olen Teile teinud ühe enneaegse lubaduse!... Tõsi küll, ma pole Teile midagi konkreetset lubanud, kuid olen Teile oma kirjades mõista annud, et kavatsen eeloleval suvel Eestisse tulla. Nüüd aga pean kahjuks sellest mõttest loobuma. Alustame varsti uue töökoja ehitamisega. Arusaadavalt nõuab see uus ehitus meilt tugevaid rahalisi pingutusi ja seepärast tuleb meil loobuda muredest kuludest. Seega, jumalaga Eesti reis! Pealegi on meil väga kiireid tellimisi. Just täna hommikul kirjutasin Madagaskarisse. Seal tuli meile tellimine mõnedele orelitele. Arvatavasti tuleb nende kohaletoimetamiseks ka ise kaasa sõita. Kas Teie Eestis ei vaja ka oreleid? Sõidaksin meelsamini Eestisse kui Madagaskarile!

Roger Martin du Gard'i pole ma veel lugenud. Niisiis vastan Teie küsimustele tema kohta alles pärast tutvunemist tema teostega.

Kas Teie tunnete Barby d'Aurevilly'i? Olen põhjalikult süvenenud tema eluloosse, iseloomu, töödessa ja vaimusse, sest teen kaastööd ühele raamatule, mida üks minu sugulasi kavatses avaldada. Mainitud kirjaniku kuju on üks imposantsemaid XIX sajandi prantsuse kirjanduses. Tema stiil on selge, piltlik ja

jõuline. On tunda, et tema romaanid ning artiklid on tugeva mõttelöö saavutused. Kõik, mis on jõuline ja läbi mõeldud... Ta on sündinud Normandias ja ta on normandlane nii südameilt kui ka vaimult, kõik tema töis on läbi imbinud mulla hõngust ja Normandia; tema kodukoha iseloomulisest, kargest vaimust...

Minu vend saabus äsja Djibout'ist. Üldse on me perekonnas oodata suuri sündmusi, mis, nagu ise võite arvata, omakorda võtavad mult palju aega.

Jällenagemiseni, kallis preili, andestage mulle kogu see „lobisemine“ ja kirjutage pea endast!

SISUKORD: Esimene Eesti Vabariigi President — Konstantin Päts. Ühest salajasest dokumendist. A. I. — Ema hool. K. Koljo — Pühendus. R. Remmelgas — E. Särgava-Peterson kirjanikuna. O. Ast — Jutuajamine Ernst Särgavaga. Kaarel Säkk — Meie hea kasvataja. Kalju Ahven — Vaeslaps. Joh. V. Veski — Eesti kirjakeel väarikale järjele! Paar tundi vestlust eesti suurima keelemehega. J. Tõnso — Joh. V. Veski lähenevaks juubeliks. Tartu gümn.-õpilased — Eesti keel, maailma kauneim keel. Elsa Nurk — Mälestuseks. E. Noorkukk — Is-liite kaitseks. J. Karu — Kevadpäeval. A. Elango — murdealiste noorte vabad harrastused. Lili Lüdigi — Päästame ära nüüd päikese. Uus inimene. E. Nurk — Kõigile abiturientidele. K. Meikop — Kas materialism maalimavaate aluseks? Heino Ahven — Õnnelind. J. Peegel — Muinasjutt vee äärest. Rud. Litter — Mõtteid spordist saabunud kevadel. Rain Rebas — Teekond. Tover — Pihtimus. Heino Ahven — Tänan-palun. Els — Kodu varemeil. Virulane — Valitse sini-must-valge! Aino Valm — Kalmistul. N. Kreuks — Murumunad. Helga Suits — Mälestus sügisest. R. Sutemäe — Kannatus. Ilmar Laaban — Öine Riia. Mõttekilde spordist. A. Rohusalu — Mu rinnas kui hõõguvad elavad söed. Lili Lüdigi — Rändad, kuni elad. Ringvaade. Male. Kriitika. Ajusport. Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Eesti Büroo teateid. Sisukord.

Kaas — M. Kesslerilt.

„Tuleviku Rajad“ ilmuvad üks kord kuus (välja arvatud juuni, juuli ja august). Tellimishind kr. 2.— kogu õppeaastas, 90 snt. sügispoolaasta, 115 snt. kevadpoolaasta. Üksiknumber — 25 snt. Vastutav tegevtoimetaja: Karl Mihkla. Toimetus: Joh. Aavik, Harald Jänes, Otto J. Kiisel, Hugo Lepik, Oskar Parlo, Helene Tamverk, Aleksander Vaigla. Väljaandja: Eesti Keskkooliõpetajate Kogu. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Tatari 21-a. Tarvitamata käsikirju alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud mark.

„Külvaja“ trükk, Tallinn, Rataskaevu 6, tel. 450-67,

20 aastat

oleme seisnud oma noorte äri-
sõprade — õpilaste teenistuses.
20 aastat oleme Teile õppimisel
abiks olnud oma raamatute-, kir-
jutusmaterjalide ja teiste kooli-
tarvetega.

Täname südamest selle usal-
duse eest, mis Te olete meile
näidanud. Palume meid edas-
pidigi külastada — olete alati
teretunud!

Hea on õppida meilt
ostetud koolitarvetega!

K-ü. «Rahvaülikool»

raamatu-, kirjutusmaterjali- ja
paberkaupade suurlaod Tallinnas

«Fotograafia õpperaamat»

J. ja P. Parikas. IV ümbertöötatud ja
tunduvalt täiendatud trükk 320 lhk.
peenikest trükki heal paberil 139 sisu-
selgitava pildiga on ainuke ja täielik
foto õpperaamat Eestis. Kr. 3.56

«Foto=amatöör» J. ja P. Parikas
III trükk. Hädatarviline ja praktiline
õpetus algajatele foto-amatööridele
Kr. —.60

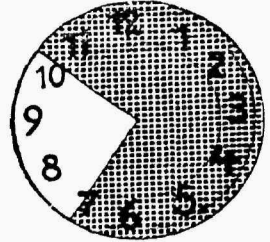
«1-he tunniga fotograafiks»
J. ja P. Parikas. Sisaldab kõige vajalise-
maid algteateid iga aparadi ostjale
Kr. —.30

MOODNE FOTOATELJEE
tuntud fotomeistrite juhtimisel
Suurim pildikirjastus rikkali-
kema ülesvõtete kogu Eestist

Fotokirjastus PARIKAS

(MEISTERFOTOGRAAFID)

TALLINNAS, KUNINGA TÄN. 1

PÜHENDAGE

OMA VABA AEG ENESE-
ARENDAMISELE, LUGEDES

KIRJANDUST

KIRJUTUSMATERJALE,
KOOLITARBEID,
JONISTUS- JA
MAALIMISTARBEID,
PABERIKAUPU,
KANTSELEITARBEID
JNE. JNE.

SOOVITAVAD SUURES VALIKUS

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA 23 · PIKK 2

„LASTE RÕÕM“ ON LASTELE KASVATUSLIKUKS ALUSEKS

ILMUB KORD KUUS

Kauneim kink igale Eesti kodule!

ERNST SÄRGAVA (Petersoni)

70. sünnipäevaks ilmus ta

Kogutud teoste

2. 530 lk. + 2 autori pilti kriittahvliil. Hind brosh. Kr. 2.—, kalingurköites Kr. 6.25

köide SISUS: Saateks. „Issanda kiituseks“, „Tulge appi!“ „Oheliku onu jõulunägemine“, „Heinakuhi“, „Hõiskama Jaagup“, „Nime pärast“, „Jõulupuu“, „Rahvavalgustaja“.

Ernst Särgava „Kogutud teosed“ ilmuvad 3 köites, kokku üle 1300 lk. ja sisaldavad kõik tema trükis ilmunud ja seni ajalehtede ning ajakirjade aastakäikudesse laialipaisatud teosed redigeeritult autori ja J. V. Veski poolt vastavalt tänapäeva õigekeelsusele.

«Kogutud teoste» hind ettetellijaile:

Kohemakset. rahas broš. Kr. 12.—, kal.-k. Kr. 15.—

Järelmaksuga broš. Kr. 15.—, kal.-k. Kr. 18.—

Tellimise andmisel tuleb tasuda Kr. 5.— (kal.-k. Kr. 6.—) ja iga järgmise köite ilmumisel Kr. 5.— (kal.-k. Kr. 6.—)

1. ja 3. köide ilmuvad veel s. a. kevadhooajal

Kirjastus O.-ü. «LOODUS»

Tartu, Ülikooli 18, tel. 4-35 :: Tallinn, Kinga 6, tel. 411-91

POSTI JOOKSEV ARVE NR. 2055